

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

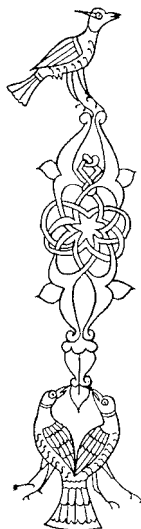

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 171. szám
2011. május

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órákor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Istennek vallunk Téged, Szentlélek, és imádunk, aki a létrejötték életének oka vagy és a világ békeszerzője, aki a tanítványok hiányos tudását sok tudással töltötted ki, és a tüzes nyelveket szétosztva megmutattad nekik a kimondhatatlant: Hozzád kiáltunk, Urunk, gondoskodjál rólunk és üdvözíts minket.”*

A létrejötték életének az oka: a Biblia szavai szerint a teremtéskor az Isten Lelke lebegett a vizek felett. De a Szentlélektől, akit Jézus küldött nekünk Vigasztalóként, a békét is várhatjuk. Miként az apostolokat is megvilágosította, minket is meg tud világosítani a rólunk való gondoskodásban.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 121. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Megemlékezés és magyarörmény példaképek

A füzetek számtalan olyan eseményt, beszédet, ismeretátadást örökít meg a magyarörmény közösségek életéből, amelyről máshol nem olvashatunk. Ilyen például a havonta megrendezett Fővárosi Örmény Klub programja. Mégis azt hiszem, nem ez a legnagyobb különlegesség, hanem az, hogy minden sorából kitűnik az örményországi, valamint az erdélyi magyarörmény hagyományok, és kultúra felkutatása, megőrzése, és megmentése.

A Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat által rendezett áprilisi klubdélután mindkettőt gazdagon tárta elénk. Az örmény ősökhöz való ragaszkodás gondolatát, és az erdélyi magyarörmény példaképeket. Az ifjúság elé állított üzenet bőségében sokféleképpen elmélkedhattünk, hiszen a Nagycsütörtökön elhangoztak sok-sok év múltán is mindannyiunk életére vonatkozóan.

A program első részében gyertyát gyújtott a klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta,

dr. Issekutz Sarolta

mielőtt elkezdte volna megemlékezését az Örmény Genocídiumról. (Az emlékbeszéd szerkesztett változata a 4-5. oldalon.) A klubdélutánon a gyertyaláng fényénél egyperces néma felállással emlékeztünk, annak ellenére, hogy bennünket, őseinket nem érintette az örmény népirtás, de szolidárisak vagyunk örmény testvéreinkkel. (Április 24-én az Orlay utcában örmény szentmisén emlékeztünk meg az elhunytakról.)

Nagy taps köszöntötte a klubdélután műsorának második részében az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az áprilisi klubdélután közönsége

lyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület évtizedes klubtagját, a füzetek kolozsvári munkatársát, *Bálintné Kovács Juliát*, aki *Erdélyi örménymagyarok a színházi életben, régen és ma* címmel tartott előadást. Színházszertetéről, kutatásainak eredményeiről szólt, példaképként állította elénk többek között Agárdy Gábort, László Károlyt. (Az előadás szerkesztett változatát a füzetek következő számában adjuk közre.) Számos hozzászólás között egy derűs történettel *Tauffer Ferenc* is emlékezett gyerekkori barátjára, a színész László Károlyra.

Kovács Júlia az előadás végén a Bálint Tibor Baráti Társaság nevében köszönetet mondott dr. Issekutz Saroltának a BTBT megalakulásakor nyújtott tá-

Bálintné Kovács Júlia

Tauffer Ferenc

mogatásért, majd Kolozsvár körképét megörökítő művészi alkotással ajándékozta meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökasszonyát.

A műsor végén a klub háziasszonya információkat adott át, és számos programra hívta meg a jelenlévőket, így például május 8-ára, a Reménység Szigetére, a Magyarországon élő erdélyiek találkozójára. (Meghívó és részletes program a 32. oldalon.) Felhívta a figyelmet a II. ker.-i Örmény Önkormányzat június 18-i rendezvényére is, a Millenáris parkban az Ízek utcájában az örmény gasztronómiai bemutatóra. Végül áldott, békés húsvéti ünnepeket kívánt dr. Issekutz Sarolta.

Fővárosi Örmény Klub

2011. május 19. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1-3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

El Camino = Az ÚT:
900 km, gyalog, egyedül
Zárug Zita Anna
vetített képes előadása

Rendező: Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat
 Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

dr. Issekutz Sarolta

Emlékezés az Örmény Genocídiumra

Tisztelt emlékező közösség!

Az égő gyertyaszál mellett emlékezünk meg az örménység történelmének legtragikusabb eseményéről, az Örmény Genocídiumról, amelyet az örmények így neveznek: Mec Jeghern, azaz Nagy Mészárlás. A Török Birodalom vezetése 1915-ben úgy döntött, hogy a területén élő örmény kisebbséget a legkegyetlenebb módon, az etnikum kiirtásával meg kell szüntetni.

Idézzük fel röviden, hogy mi is történt. Az örmények 3500 éve élnek a Kis-Kaukázustól Szíriáig terjedő hatalmas területen. 2500 éve annyira benépesítették ezt a területet, hogy örmény államok jöttek létre. Örményország a történelem során nem volt mindig önálló, a szomszédos nagy birodalmak, nyugatról Róma, Bizánc, keletről pedig Perzsia, vetélkedtek érte. A XI. századtól azonban Ázsiából érkező török törzsek vetettek véget létének. Ezután kisebb örmény államok még fennmaradtak ugyan, de a XVI. századtól a területén az Oszmán (Török) Birodalom és a Perzsa Birodalom osztozkodott. A XIX. században már szinte az egész területet a törökök birtokolták. Északon egy kis részt elfoglalt a cári Oroszország, ez a rész felel meg a mai Örményország területének, amely a történelmi Örményországnak kevesebb, mint egy tized része.

Az örmények ügyes kereskedők, tehetséges értelmiségiek. Már a Bizánci Birodalom idején részt vettek az állam vezetésében, bizánci császári dinasztiát is alapítottak, a politikai elit tevékeny részét képezte a konstantinápolyi, a későbbi sztambuli közéletnek. Vallásukat a mohamedán Oszmán Birodalomban is megtartották.

A XIX. század a nagy nemzeti öntudatra ébredések kora volt. Ekkor születtek a nemzeti himnuszok, valamint a nemzetállam gondolata. A törökök etnikailag és vallásilag egységes államot akartak, sőt az egész ázsiai törökséget egyesíteni akarták. Ez volt a pántörök mozgalom. Ennek viszont útjában álltak a keresztény vallású örmények, görögök és szírek. E három nemzetiséget egyszerre, az I. világháború idején pusztították el.

Az örmény genocídiumnak három nagy fázisát különböztetjük meg. Az első korszakban, a XIX. század derekától szervezetlenül folytak az irtogatások. A létükben fenyegetett örmények ekkor költöztek tömegesen Grúziába. A második, jóval véresebb szakasz a XIX. század végén kezdődött, ekkor voltak évek, amikor csaknem 100.000 örményt pusztítottak el, összesen pedig 1 milliót. Az ifjútörökök kormánya azonban a kedvező pillanatra, a világháború kitörésére várt, hogy feltűnés nélkül és gyorsan végezzenek a még ekkor is nagyszámú örménységgel.

1915. április 24-én elkezdődött a Nagy Mészárlás. Isztambulban több száz vezető értelmiségit – orvosokat, ügyvédeket, politikusokat, művészeket, gazdasági szakembereket – fogtak el és végeztek ki, levágott fejüket közszemlére téve a város főtérén azzal, hogy így fog jární minden örmény. A mai napig ezen a napon emlékezünk meg az Örmény Genocídiumról. Ezen a napon ugyanis a török kormány tagjai, élükön a hadügyminiszterrel, Enver pasával, elrendelték az örmény nemzetiség teljes megsemmisítését. A Talaat és Dzsemal, valamint Enver pasa által ki-

dolgozott módszerek között szerepeltek a helyszínen történő kínzások és kivégzések, a kiéheztetés, a nők megerőszakolása. Másokat gázkamrákba tereltek és ott végeztek velük. Voltak, akiket nagy bányagödörökbe tereltek és olajjal leöntve meggyújtották őket. A nagy részüknek azonban azt parancsolták, hogy két órán belül szedjék össze legfontosabb holmijukat, és ezután menetelésre kényszerítették őket az ekkor még Törökországhoz tartozó, közelkeleti sivatagos részek felé. Sokan már útközben elpusztultak, másokkal a törökök végeztek. Ugye ismerős módszerek. *Hitler* a törököktől vette át a zsidók kiirtására ezeket a módszereket.

Amikor ennek veszélyeire hívták fel a figyelmét, azt válaszolta: *25 év múltán ugyan ki emlékszik már az örményekre.*

Azok, akiknek sikerült élve megmenekülniük, Szíriába, Libanonba, onnan pedig Európába és Amerikába távoztak. A Nagy Mészárlás idején kiirtott örmények száma eléri a másfél milliót, ha a közvetlen előzményeket is hozzávesszük, mintegy 2,5 milliót. További milliókat tesznek ki a Közel-Keletre, Európába és Amerikába menekülők.

A törököknek azonban nem sikerült a tervet észrevétlenül végrehajtaniuk. Az eseményekről a jelenlévő angol, francia, német konzulok és más szemtanúk értesítették a nyugati országokat. A magyar parlament erdélyi örmény képviselői felszólaltak, és kezdeményezték, hogy hazánk tiltakozzék. Az Osztrák-Magyar Monarchia

azonban a háborúban Törökország szövetségese volt, ezt nem tehetette meg.

A neves osztrák író, Franz Werfel lebilincselő regényt írt az ellenálló örmények egy csoportjának hősiességéről. *A Musza Dagh negyven napja* címmel. A genocídiumról tudósító dokumentumok nyilvánosságra kerültek, és mára már 22 ország ismerte el hivatalosan az Örmény Genocídiumot. De Törökország még mindig tagadja.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2007-ben megjelentette *Nikolaj Hovhanniszján* jereváni örmény akadémikus tanulmányát *Az Örmény Genocídium* címmel. A könyvben szemelvények olvashatók a korabeli szamosújvári Armenia magyar örmény havi szemle beszámoló cikkeiből is, valamint bepillantást nyerhetünk a jereváni Örmény Genocídium Múzeum archív fotóin keresztül a 96 évvel ezelőtt történetekbe.

Hajtsunk fejet az örmény áldozatok, a megnyomorítottak emlékére.

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban, 2011. április 21-én)

Dr. Magyar István Lénárd, dr. Issekutz Sarolta, Keve Mária és Heim Pál koszorúz április 24-én a genocídiumi emlékműnél

Székely János

Májusi ballada

Örvénylő orgonák alatt
Zöld tűzben izzó kerítés.
Rákapcsolt fenn a sárga nap,
lenn barna ágyban új vetés.
Friss szívvel hajráz a tavasz,
törvényeit jól ismeri...

Mi dolgunk lenne más,
mint tenni és teremteni?!

Micsoda tébolyító tél volt,
jég volt százezer éven át:
fagyott csillagú égbolt,
– rég volt – sötétkék jégvirág.
Pusztulva élt az ember,
mint aki helyét nem leli...

Mi dolgunk lenne más,
mint tenni és teremteni?!

De nyár lesz, mégis nyár lesz,
dús, érett, sárga nyár.
Törvénylő szép szabály lesz:
szükség szerint kijár
mindenkinek a földön
minden, mi emberi.

Mi dolgunk lenne más,
Mint tenni és teremteni?!

A húsvéti és a genocídiumra emlékező szentmise résztvevői

ENP Képviselőcsoport
Európai Parlament
Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke

Sarolta Asszonynak,

Az Erdélyi Örmény Gyökerek példás magyar – örmény – erdélyi identitásvállalása iránti őszinte elismeréssel – ünnepi jókívánságokkal

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának 300. évfordulóján a kereszt és a feltámadás jegyében idézem meg Nagyságos Fejedelmünk imádságában formát öltött és áldozatos életében gyümölcsözőt nemes hitét.

Megváltó Istenünkbe vetett élő hittel kérem az Ő gazdag áldását életünkre, nemzetünkre és húsvéti ünnepünkre – testvéri szeretettel:

2011. Húsvét havában

Tőkés László sk.

Fülöp Ákos atya

A kórus

Az agapén

Riti József Attila

Húszéves az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság

Kettős megemlékezést szerveztek hétfőn délután a kolozsvári EMKE Györkös Mátyás Albert Emlékházban az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság tagjai: emlékeztek az örmény népiirtás 96. évfordulójára, és egyben megünnepelték a Baráti Társaság bejegyzésének huszadik évfordulóját.

Az örmény népiirtás egy olyan ominózus történelmi esemény volt 1915 és 1922 között, amikor a törökök 600–800 ezer örményt végeztek ki, de a veszteség a halálmenetben elpusztultakkal együtt másfél millióra tehető.

Az eseményt Bálint Tibor író özvegye, *Bálint Tiborné Kovács Júlia* (egyben az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság elnöke) nyitotta meg, aki emlékeztetett a baráti társaság 1991-es megalakulására, majd felolvasta Sáska Jenő néhai szamosújvári örmény katolikus plébánosnak 1997-ben az EMKE-hez címzett levelét, amelyben az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság felvételét kérte az EMKE-be – ez 1998-ban valósult meg, akkor az Arménia társszervezete lett az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek. Bálintné Kovács Júlia után *Dáné Tibor Kálmán*, az EMKE elnöke szólalt fel.

Beszédében többek között kitért arra, hogy a magyar kultúra sokszínűsége az örmény, zsidó, cigány, sváb, szász kisebbségeknek is köszönhető, továbbá felajánlotta, hogy az Arménia Baráti Társaság előzetes egyeztetés alapján az EMKE székházában is megtarthatja ezután is rendezvényeit, filmvetítéseit, hiszen „haza jön, ha ide jön”.

Ezt követően a jelenlévő, kolozsvári, szamosújvári, dési és váradi örmények és nem örmények megtekinthették azt a filmet, amely 2008-ban készült Budapesten, az örmény kultúra hetén (április 17–25). A rendkívül gazdag összeállításban megemlékeztek az örmény népiirtásról, de ízelítőt kaptunk a kilenc nap minden eseményéről: a kiállítás-

sokról, filmekről, zenéről, könyvbemutatókról, konferenciákról, koszorúzásról, a Fészek klubban megrendezett ünnepi vacsoráról. Riportokat hallhattunk az erdélyi örmény civil szervezetek képviselőivel, de például Sebestyén Mártával is, aki barátunk és hívünk. Különösen jó volt látni Lászlóffy Aladárt, akivel már csak a képernyőn találkozhatunk. Érdemes a filmet máskor is bemutatni.

A riportfilm megtekintése után Bálintné Kovács Júlia mintegy válaszul dr. Issekutz Sarolta elkeseredett szavaira, hogy Magyarország sem ismerte még el az örmény népiirtás tényét, felolvasta a Füzetek ez év februári számából Tőkés László EP képviselő felszólalását, amelyben kéri, hogy az EU-tagországok egyöntetűen ismerjék el az örmény népiirtást, a cselekmény tagadásának büntethetőségét, valamint az ügynek a Törökországgal folytatott csatlakozási tárgyalások napirendjére való kötelező felvételét.

Ezután Bálintné Kovács Júlia felelevenítette a társaság életének fontosabb eseményeit, az első Konferenciát Budapesten, ami lehetővé tette, hogy egymásra találjunk, a többi ünnepi rendezvényt, konferenciát, találkozót, barangolásokat, amelyeket mind csak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel együtt tudtunk megvalósítani.

A rendezvény végén az egybegyűlteket gyertyát gyújtottak és az elhunytak nyugalmaért imádkoztak.

(Kiegészítette B.K.J.)

(Szabadság, 2011. április 19.)

Az *Armenia magyar-örmény havi szemle* (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár, 1887–1907) kincsesbányából

Dr. Danczkai Pattantus Ábrahám Adeodát

Harminczöt éve immár, hogy dr. Ábrahám nagy szelleme lerázta porhüvelyét, de azért még sokan ráismernek erre a képre s hálás szívvel fogják mondogatni igen sokan: Te adtál vissza az életnek, családomnak, testvéreimnek...

Felújul a hálás emlékek egész sorozata e kép látásakor mindazoknál, a kik e nagynevű, mély tudományú és szerencsés kezű orvost valaha igénybe vették.

Élettörténete rövid, munkásságának, orvosi sikereinek eredménye legio.

Itt született Szamosújvárt. A mi fiunk volt! Vér a mi vérünkéből, eltelve a fajszeretetet kиаapadhatatlan melegével.

Ábrahám Adeodát fia volt néhai Ábrahám Mártonnak, Szamosújvár sz. kir. város rendőrkapitányának. A 12 gyermek között a második; tehetségben, tudásban az első ezerek között.

Gymnasiumi tanulmányát Kolozsvárt elvégezvén, Bécsbe ment orvostanhallgatónak, a hol a nagynevű Balassával együtt tanult s a kívül mindvégig intim barátságban állott. Utóbb, mint diplomás orvos Brünbe ment, s megszerezvén az akkoron még igen ritka operatóri diplomát is, 1848-ban haza került s Kolozsvárt az ekkor virágzó chirurgia fakultáson nyert alkalmazást.

Brünből egész családdal került haza. Ez volt az ő fátuma. Ott ismerkedett meg Urbán osztrák tábornok nővérel, a ki három serdült leánynyal özvegyen maradt. Ezt a nőt vette el feleségül és meglepetésül hozta el családjához.

És mégis ennek az első asszonynak köszönhette életbenmaradását.

Ennek nagy története van. Ábrahám dr. életéből ezt az egyet emeljük ki most, a mi aztán sok mindent megmagyaráz...

Jöttek a nagy idők. A 48-iki események Ábrahámot is az igaz ügy szolgálatába hívták. Bem apó táborába került s mint törzsorvos mindenütt ott volt, a hol Bem tábornok kereste és osztotta a halált.

Hány „csonka hős” tudott még mesélni arról az önfeláldozásról, a mit Ábrahám az erdélyi honvédek küzdelmeiben tanusított!

A segesvári csatában Bemmnek egyik ujját egy gyutacs által veszedelmesen megsérült. Vérmergezés állott be. És Ábrahám dr. levágta az ujját – mint a sírjánál szóló érsemlyéni pap 25 évvel később mondta – melylyel Bem apó mutatni szokta „előre magyar, ha haza kell!” - Így mentette meg a hős életét.

Aztán jöttek a gyötrelem napjai: Világos, Arad, az Újépület, Kolozsvár...

Ennek az utolsónak is megvolt a maga Haynauja: Urbán tábornokban...

A szabadságharc kezdetén Ábrahámnak neje leányaival vissza ment Brünbe.

Megszakadt az összeköttetés férj és feleség között.

A harc végén Kolozsvárt is megnyíltak a börtönök, hogy helyet adjanak az elfogottak százainak. Ide kerül dr. Ábrahám is. Urbán pedig naponta ülte orgiáit, mint az élet és halál ura...

Egy reggelen egy örnagy jelenik meg a doktor börtönében s nagy tisztelettel kéri, hogy kövesse őt a parancsnokló tábornokhoz. Napi renden volt a társak hívása, csak e tisztességadás volt szokatlan.

Ábrahám halálra szántan ment útjára. Urbán magánlakásába vezetik, a hol nagy ámulatára a generális tárt karokkal fogadja... Ekkor tudja meg a doktor, hogy az ő felesége ennek az Urbánnak nővére, s a ki időközben írt bátyjának és szerető gondosságába ajánlotta a volt honvéd törzsvost... Nem reprodukáljuk azt, a mit erre a meglepő hírre gondolt a doktor, még azt is rábízzuk az olvasóra, hogy találják ki, mit mondott ez a férfiú akkor a sógornak, a kiben még feleségét is úgy meggyűlölte, hogy nemsokára aztán elvált tőle. A sógorság azonban használt: életben maradt, sőt visszakapta tanszékét is. Aztán gyógyított, többet tett 24 éven át: csodákat művelt...

A Karátsonyiak

A főúri körökben még mindig nem beszélnek egyébről, mint a tündérfényű Karátsonyi bálról. Igazi clou-ja volt ez az idei farsangnak és történelmi momentummá vált azáltal, hogy a király is megtisztelte jelenlétével egyik hűséges alattvalójának a multságát.

Érdekes lesz ebből az alkalomból fölemlíteni, hogy a Karátsonyi család nem Szerbiából származott át hozzánk, de Erdélyből, ide pedig az első ősök Moldva-Oláhországból jöttek.

Moldva-Oláhországban Botosányban lakott Karátsonyi Gratianus Gáspár, aki 1620 körül virágzott, de családfája már 1452-ben is tekintélyes famíliának mondja a Karátsonyiakat.

Fia, Kristóf, már zászlósnak mondatik s unokája, ugyancsak Kristóf, karácsonyfalvi előnévvel, 1695-ben, hiteles kancelláriai okmányok tanúsága szerint Erdélyből, még pedig Szamosújvárról jött a Bánátba. Itt donatioba kapta Beodrát, ahonnan a mai grófi család is írja előnevét.

Később ismét megnősült. Ebből a házasságából egy derék fia maradt: Béla, a ki most cs. és kir. ezredorvos Máramaros-Szigeten s a ki örökölte atyjának minden jó és nemes tulajdonait.

Az 1864. év augusztus 14-e gyászba borította a családot s ezrek szeméből égető könnyeket sajtolt ki. Dr. Ábrahámot fatuma pihenőre kényszerítette.

Ott nyugszik az érsemlyéni temetőben s sírja felett áldó szívvel őrködik a hálás kegyelet.

Mártonfy Márton

*(Szerk. megjegyzés: Eredeti írásmódban)
(Megjelent az 1900. évkönyvben)*

Kristóf fia, Deodát, már növelte a családi vagyont, ennek a fia, Lázár, pedig Beodrához még a temesmegyei Zsámot is kapta donatioba.

Lázár valósággal nábobi vagyona ura volt. Zsámi kastélyában egy imazsamoly alatt titkos ajtó vezetett a pinczébe, amely tele volt arannyal, gyémánttal, drágakincsekkel. Nejét annyira féltette a nábob, hogy Beodrán lakat alatt tartotta s néhány meghitt cselédet kivéve emberi halandót nem bocsátott közelebe.

Karátsonyi Lázárnak csak egy álma volt, családjá nagysága és egy szerelme, amely a földé, a nemes magyar humusé volt.

Egyedül azt óhajtotta, hogy a verseczi hegyektől birtokáig terjedő rengeteg ős pusztát uradalmához csatolja, ebből a célból, társzekerekre rakatva egyszer minden kincsét, be is ment Nagy-Becserekre megállapítani és kifizetni a vételárt, de ott hirtelen meghalt s a szájhagyomány szerint a rengeteg kincs is vele pusztult.

Karátsonyi Lázár óriás vagyonából közczélokra is sokat áldozott, száz katonát állított a nemesi fölkelés alkalmából, a hadsereg rendelkezésére bocsátotta méneseit, gulyáit, magtárait és a Ferencz császár által kezdeményezett, a császárról elnevezett Ludovika-akadémiára nagy összeget adományozott.

Már Lázárt ekkor megkínálták a grófi méltósággal, de a nábob szerényen kitért a fejedelmi elismerés elől, sőt végrendeletileg meghagyta, hogy családjának az a tagja, aki a nemesinél nagyobb címet fogad el, zárassék ki az örökségből.

Ez az óhajta azonban nem teljesedett; mert unokája, Guido, később mégis grófságra emeltetett és e miatt, Karátsonyi Lázár végrendeletének értelmében sok baja is volt az oldalági rokonsággal. Guido apja, Lajos, 1848-ban Torontál megyében főispánságot viselt, anyja pedig az ősrégi, grófi és hercegi ágra szakadt, Starhemberg családból származott.

Guido a negyvenes évek derekán egyike volt a jeunesse d'orée legkiválóbb tagjainak. Nagyon szép, daliás férfi, szívesen látott vendége az akkori Pest főúri szalonjainak. Tagja volt a híres „Csinoska-ifjak” társaságának, akik akkor a főváros társaséletének hangadói voltak.

Számtalan hódoló közül ő nyerte meg szívét és kezét a dúsgazdag örökösnek, Marczibányi Máriának, Marczibányi Antal és neje Kállay Mária leányának. Marczibányi Antal egyetlen fia, ifjúkorra legszebb virágában elhalt s benne kivesszett a férfiág, majd Karátsonyi Guidóné és Migazzi Vilmosnéban egészen kihalt a nemzeti kultúránk körül oly hervadhatatlan érdemeket szerzett puchói és csókai Marczibányi család. Karátsonyi Guido mintegy 200.000 forintot adott közczélokra, ő alapította az Akadémia Karátsonyi-díját is

– s érdemeiért 1859-ben kapta az osztrák birodalmi grófságot, melyet később Magyarországra is kiterjesztettek.

Gróf Karátsonyi Jenő másodszülött fia Guidónak és a tulajdonképeni majoresco az elsőszülött Aladár lett volna.

Érdekes ennek is a története. A fiatal gróf Karátsonyi Nagyváradon jogászokodott és ott megismerkedett a szép és rendkívül szellemes Elek Margittal.

Aladár gróf annyira beleszeretett a bájos lánykába, hogy kijelentette, vagy ez, vagy senkisé is lesz a felesége.

Minden embernek van valami marotteja, így a különben rendkívül jószívű, engedékeny Karátsonyi Guidónak az volt a bögára, hogy elsőszülött fia zászlós ur leányát vezesse oltárhoz. Noha a pazonyi Elek híres régi családja minden őspróbát fényesen kiáll és a mezőpeterdi Gázszy familia is, amelyből Elek Margit anyai ágon származott, egyike volt az ország ma már kihalt legelső gentry-családjainak, Karátsonyi Guido csak úgy egyezett bele fia házasságába, ha ez Jenő öcsse javára lemond az elsőszülöttségi jogáról.

Aladár ezt meg is tette, többre becsülve szép menyasszonya két ragyogó szemét minden gyémántnál, a családi boldogság igaz melegét minden hívságos, elmúló fénynél és csillogásnál.

Így lett Jenő gróf a Karátsonyi majorátus ura és zászlós ur leányának, Andrassy Karolina grófnőnek a férje.

A grófi pár, mint most is megmutatta, mindent elkövet, hogy a nagy vagyon és nagy névvel járó kötelezettségeknek eleget tegyen.

Azonkívül kitűnő gazda is Karátsonyi Jenő. Buzgalommal, igazi passzióval vezeti óriási uradalmain a munkát és nyáron a kelő hajnal akárhányszor egyik vagy másik táján, majorban találja.

Karátsonyi Jenő nyaranta többnyire bánlakai birtokán tartózkodik, ahol a kastélyt még Karátsonyi Lázár építtette. Régi, ódon formájú épület ez, olyan vastag falakkal, akár egy feudális várkastély. Elmúlt viharos időkben nagy szükség is volt erre, mert még az építető idejében, mikor a szerbek egyszer fölláztak, a leghevesebb ostromnak teljes egy hétig álltak ellent ezek a falak. A kastélyt pompás park övezi, nagy lawtennis groundal, lövőházzal s egy kis múzeum-épülettel, amelyben a gróf Karátsonyi Guidora vonatkozó emléktárgyakat is őrzik.

Érdekesek a kastélyban a régi, földalatti börtönök, emlékeztetve elmúlt sötét időkre; a modern ízlést pedig ékesen hirdetik a remek ebédlő, pompás szalonok és termék hosszú sorozata.

A gróf neje, született Andrassy Karolina grófnő, örökölte apja talpraesett, igazi magyaros észjárását, kissé heves temperamentummal egybekötött áldottszívűségét és a vagyonszerzési hajlamát is.

Mióta asszony, a saját pénzén megvette a Bánlakkal szomszédos biószegi puszta s azt remekül instruáltatta. Házassága első évében majdnem életét vesztette a fiatal, boldog pár, még pedig Olaszországban. 1887 tavaszán Mentenében voltak épen Karátsonyi Jenőék, mikor a nagy földrengés volt. A borzasztó katasztrófa éjjel jött s a vendéglő, alig hogy kimenekültek a lakók, óriási robajjal omlott össze. Lehetőleg pongyolában, temérdek drága ékszer, közte több becses családi darabot is hátrahagyva, Karátsonyiék az egész éjjelt egy bérkocsiban töltötték, s reggel a gróf néhány száz frankot adott a kocsisnak, aki őket a várostól kissé távol, biztos helyre vitte.

Karátsonyi grófné ezután hosszabb ideig betegeskedett, de ekkor is megmutatta, milyen kitűnő honleány, mert külföldi gyógy-

helyek mellőzésével, Vihnyén töltötte a nyarat, ahol teljesen magához is tért.

Ő is, mint gróf Andrassy Manó minden leánya, kitűnő házas nevelést kapott. Bánlakon maga vezeti a háztartást, utána néz a cselédségnek s a legkisebb hanyagságot sem hagyja szó nélkül.

Egy alkalommal vendéget várt Karolin grófnő. Még pedig Gömörből, ahol gyermekkorát, leányságát töltötte, amelyre mindig szívesen emlékezik.

Az Andrassy család régi kedves orvosa, dr. Maurer Arthur volt ez, aki intimusa, meghitt embere volt a néhai Manó grófnak s a lányok a papánál való apró-cseprő kívánságai támogatása végett gyakran fordultak hozzá.

Karátsonyi grófné, mielőtt a doktor megérkezett volna, sorra nézegette a szobákat. Egyszerre csak észreveszi, hogy egyik console ugyancsak poros ám.

Odahívta az inast, aztán ujjával néhány betűt írva a porba, így szólt:

— Ej, ej, ez ugyan csinos munka, ugyan szépet gondolna a doktor úr az én háztartásomról, ha ezt így találta volna.

Ugyancsak ez a nagytudományú, különösen történelmi jártasságú orvos, minden Andrassy leánynak adott férjhezmenetele alkalmával egy-egy ládát. Igazi tulipántos, eredeti magyar motívumokkal telerajzolt és faragott ládákat Egy ízben Murányon járva, egy ottani parasztnál talált egy ládát, mely mellékelt hiteles okmányok szerint még a Széchy Máriaé volt valamikor.

A doktor megszerezte ezt a ládát, renováltatta és mikor Andrassy Karolin férjhez ment, ennek a kedvencz kis grófnőjének ajándékozta a történelmi nevezetességű darabot, amely most ott van a többi családi ritkaságok gyűjteményében.

Az „Országos Hírlap” után
(Megjelent az 1898. évkönyvben. Eredeti írásmódban.)

Az Armenia magyar-örmény havi szemle (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár, 1887–1907) kincsesbányából

Kiss Ernő kiadatlan levele¹

Kedves Rózsikám!

A mennyire örültem kedves levelednek, épp oly kellemetlen volt hallanom, hogy Guszti² ezüstje és menyasszonyi ruhája még nem érkezett meg, holott tanácsoltam, sőt meghagytam neked, hogy azonnal küld – és mégsem történt meg és ezáltal elromlott az én kedves Gusztim öröme. – A legnagyobb sajnálattal értesültem kedves nővérem rosszulletéről, ennek az anyagi jó asszonynak csak ne essék valami baja. – Nagyon örülök Dánielnek önagsága első levelének és számlálom a napokat, mikor érkezhetnek ez meg? Adja Isten, hogy igen szerencsés és megelégedett legyen, csókold meg helyettem 10.000,000000-szer. Most már csak az van hátra, hogy az én kicsikémet is jól látva tudjam; akkor legforróbb kívánságaim is meg lesznek koronázva. Hubert, a ki itt nagyon jól mulat, mind-mindenkit csókoltat és üdvözöltet.

A Guszti esküvője napján itt nagy templomi szertartást tartattam, misére mentem, 10 fl.C.P.-t adtam a templomi pénztárba, azután az összes tiszték nálam ebédtek és sok pohár pezsgőt üritettünk a két menyasszony³ egészségére. Este bálba kocszintunk a szomszéd Szikló fürdőbe, sokat táncoltam és a bál után puncsot adtam a tisztéknek, a mikor megint a két menyasszony egészségére ittunk. – Isten veled; szívélyesen csókollak és vagyok örökké szívből szerető atyád Ernest.

E. 4/8.⁴

Közli: Dr. Gopcsa László

Jegyzetek:

¹ A halhatatlan nevű aradi vértanú ezt a levelet leányához, ki később Bobor Györgyhöz ment férjhez, Kiss Rózához írta. Ezt az érdekes levelet dr. Farkas Géza, miniszt. s. fogalmazó, ki Kiss Ernőnek anyai ágon dédunokája, adta át közlés végett. G.L.

² Guszti = Kiss Augustza, Kiss Ernő leánya. G.L.

³ Az egyik menyasszony Kiss Augustza, a ki Dániel János alispánhoz ment férjhez; a másik menyasszony Fedrigoni Lujza (Alojzia), a ki ugyanazon a napon Rónay Mórícztől megyei főispánhoz ment férjhez. G.L.

⁴ A levél kelt 1842-ben Jaworowban. Az E= Eiusdem Anni. G.L.

(Megjelent: Armenia magyar-örmény havi szemle, Szamosújvár, 1904. évkönyvben.)

Szerkesztői megjegyzés: A levélben említett Hubert= pojani Bogdánovits Hubert, aki Kiss Ernő édesanyja, Bogdánovits Anna közeli rokona volt. „1849. február közepén az országos főhadparancsnokká előléptetett egykori ezredparancsnoka, és rokona, Kiss Ernő őrnagy-karszegédévé nevezték ki.” (Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei)

Fedrigoni Alojzia pedig Kiss Ernő féltestvére, báró Leeuwen Julianna Caroline egyik leánygyermek volt, Kiss Ernő ikerleányai unokatestvére.

Moravcsek Mária

Ittebei Kiss József, a levegő lovagja

Siklórepülés

Az olasz Dél-Tirol vad szépsége sok turistát vonz. Minket, magyarokat is, de nem csak ezért megyünk: első világháborús repülőink hősi küzdelmeinek színtere ez a táj. Megérdemlik a levegő hősei, megérdemli ittebei és eleméri Kiss József, „a levegő lovagja”, hogy most, a hősök napján, mely minden évben május utolsó vasárnapja, megemlékezzünk róluk.

Dél-Tirol, 1918. május 24., hajnali 6 óra. A perginei osztrák-magyar repülőter fűvén három Phönix D II. A vadászgép sorakozik bevetésre készen. A rajparancsnok Kiss József tiszthelyettes, tábori pilóta, a világháború legeredményesebb magyar hadirepülője. Mindenki tudja róla itt és a túloldalon, hogy nehéz légi csatákban kilenc alkalommal mentette meg ellenfelei életét azzal, hogy technikai fölényük ellenére földre kényszerítette a felderítő-, bombázó- és vadászgépeket – megsemmisítésük helyett.

Most ismét indulásra várnak; ezen a tavaszon már tízszeres az olasz-francia-angol-amerikai túlerő. A motorok feldübbögnek, és a három Phönix keletnek fordul a hegycsúcsok felett. Elmosódik lent a repülőter zöldje, hangárok sora virágzó cseresznyefák fehér foltjaival és az árkaos, sokfeljárós repülőszálláshely, a szépséges Villa Giulia.

Kiss József és a 422.10 jelű vezérgép nem tér vissza soha többé. A háborús égboltról eltűnik a levegő lovagjának embersége, és helyébe lép „a feneketlen gyűlölködés, az idegileg elfáradt ember türelmetlensége”.

Ittebei és eleméri Kiss József az aradi vértanú, Kiss Ernő altábornagy családjából való, habár nem egyenes ágon. Szülővárosa, „a bájos Pozsony”, annak iskolái és a család nevelte egyforma erővel ugyanarra: „A hazáért mindenkor mindenre kész vagyok.” Amikor kitör a háború, középiskolás, tizennyolc éves; önként jelentkezik a pozsonyi 72. sz. közös k. u. k. gyalogezredbe. Orosz front, gránátnyomás, idegsokk, kórház. A halál megállt mellette, de nem rémítette meg: a legfiatalabb fegyvernemhez, a repülőkhöz vágyik. Bécsűjhely, pilótaiskola, majd 1916 májusában Dél-Tirolba vezénylik a perginei 24. felderítőszázadhoz. A magas, sőt óriás hegyek világa ez, ahol 2000 méterten sokszor -20 Celsius-fok a hőmérséklet, néha csontkeményre fagy a töltényszalag és a závarzat, dermesztő szél tépi a gyakran vászonborítású szárnyakat, fémhuzalokat, és nincsen védőtető a bőrruhás, szemüveges repülőkhöz felett.

Kiss József harctéri naplót ír, leveleket küld haza. Örömteli és szívfájdító beszámoló valamennyi. Az ez évi támadó hadművelet idején hősünk Brandenburg fel-

derítőgépet vezet, segítségre szorul egy bajtárs: „rövid, de roppant heves harc után megszabadítottam, s aztán magam is meglógtam. Egy Farman, egy Caudron és egy Caproni volt az ellenfelem.” Nehézkes felderítőgéppel mozgékony vadászként szemben a túlerővel – ez a helyzet sokszor megismétlődik még.

Már ekkor tapasztalja, hogy az ellenség, főként az angolok kíméletlenül levadászák a megsérült, így ártalmatlan gépeket is. Erkölcsei erő, elméleti és gyakorlati szaktudás érleli meg 1916 nyarán új repülőtechnikáját, amellyel életeket ment. „Fejre állítottam a Brandit, felülről zuhanva adtam le vagy ötven lövést”, majd foszforlövedékekkel kijelöli a leszállás útját. Hajszálpontosan. Máskor „ráül” az ellenségre: „gépem futószervezete sokszor egyarasznyira lehetett a pilóta fejétől”, ismét máskor szétlövi a motort, légcsavart a siklórepüléses landolás érdekében. Mindig örül az eredménynek: „Ezt a győzelmet nem árnyékolta be emberhalál, hála istennek nem volt temetés.” Ha nem sikerül, szomorú: „Sajnáltam az angolt, isten látja lelketem, nem én voltam a hibás.”

Az 55. vadászszázadhoz 1917 őszén vezénylik át. Ez az ő igazi műfaja. Kiss repülőéletének legragyogóbb korszaka következik ezután; hamarosan megszerzi tizenkilencedik légi győzelmét is. Három arany-, négy nagyezüst, öt kisezüst, négy vitézségi bronzérem és a Károly-csaptkereszt díszíti zubbonyát. Harmadszor 1918 januárjában sebesül meg. Másjusbán, visszatértekor már kivédhetetlen az ellenség fölénye: „borzasztó harcaink voltak az angolokkal, akikkel partner nélkül nehezen bírok”. Nincs mellette már a legendás osztrák Arrighi, „az Isonzó legjobb pilótája”, sem Maier szá-

zados, az 55-ösök kiváló parancsnoka. Elvezényelték őket.

Utolsó bevetésekor ötös angol Sopwith vadászraj támadja meg Primolanótól északra, Lamon község felett. Társai mássokkal viaskodnak. Megszerzi huszadik légi győzelmét, majd gépfegyvere elakad. Siklórepülésbe állított védtelen gépére tízfelől zúdulnak a foszforlövedékek, mígnem a magányos Phönix fáklyává lobban, és lezuhan a mélybe.

A király ezen a napon példátlan kitüntetésben részesíti a volt altisztet: hadnaggyá lépteti elő. Két nap múlva temetik Perginében. Az angol vadászok pilótaszokás szerint koszorút és részvétnyilatkozatot dobnak a levicói repterre; ítéljük meg magunk a „fair play”-nek ezt az érdekes megnyilvánulását. A budapesti Az Aéro című szaklap, amelynek ő is munkatársa volt, így búcsúztatja el a levegő lovagját: „A fiatalág páratlan tettereje, a kiválasztottak rátermettsége és az öregek higgadt bölcsessége jellemezte őt.”

Huszonkét év volt.

A perginei temető több mint kétszáz hősi halottja békében nyugodott az 1970-es évek elejéig. Hamvaikat akkor átszállították Roveretóba, a „Castel Dante” osszáriumba. Olasz katonák hősi emlékműve ez, a sziklás domboldalon messzire látszik a kör alakú, hófehér épület. Íves folyosóinak falán 20 279 elesett neve sorakozik. Az osztrák-magyar katonákat külön felirat jelzi, de Kiss Józsefet nem találjuk a számítógépes kimutatásban sem. Úgy tűnik, a múlt itt is kérdőre von bennünket; megszólalnak az elárult, eltűnt, néma sírok, a rég porladó katonák: „Gondoltok-e ránk? Értetek, a hazáért haltunk meg.”

Mit tudunk felelni nekik?
(Magyar Nemzet, 2010. május 29.)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

Lázár Ágoston halála – Nagy tűzvész 1836-ban Écskán

– Lázár Ágoston és Erzsébet gyermekeinek sorsa

(6. rész)

Lázár Ágoston gyermekeinek sorsa a maga teljességében nem volt szép. A mese és a tragédia keretein belül mozgott, akinek ahogy. Hogy a családot a múlt rossz végezte kísérte, vagy cérnákon játszott velük a sors, azt soha nem tudjuk meg. A szép és borús napok váltakoztak. De a Lázárok és Écska gyakran a császári figyelem középpontjába került. Tehát...

Lázár Ágoston, a birtok földesura hosszantartó betegség után 1833. augusztus 7-én Pesten elhunyt. Helyére legidősebb fia, Zsigmond lépett. Ágostonnak és feleségének, Edelspacher Erzsébetnek három gyermeke volt. Két fiú és egy leány. Zsigmond 1801-ben Pozsonyban született, Lázár Emília Ludovika Vilhelmina (1810. 08. 30. Écska–1871 Écska) és II. Lázár Ágoston (Augustin, 1812 Écska–1837 Écska) pedig Écskán láttak napvilágot.

Az új földbirtokos a császári sereg hadiszállítója, tábornok volt. Bécs egyik legreményteljesebb tisztje, nagyon ügyes, sokoldalú szervező, elemző és tervező. Tehetséges zenész, vívó, lovas, és a művészetek mecénása. Az új földbirtokos a legmagasabb birodalmi kitüntetések viselője volt: Leopold-kitüntetés, a mexikói „Guadeloupe” kitüntetés, az ottomán birodalom „Metschidi Vitéz” kitüntetése, valamint „Szent György” kitüntetése – IX. Piusz pápa ajándéka. Zsigmond a földbirtok átvétele kezdetén túlterhelte ma-

gát a katonai meghívások és a nagybirtokosi kötelezettségek következtében. Csak az évtized végén, 1838-ban hagy fel a katonai szolgálattal, és végleg Écskára költözik. A birtok vezetésében nagy segítséget jelentett számára a két hű ember: a birtok gazdatisztje, Lapade József és Schefcsik Aloyzusz titkár. Lázár Zsigmond harminchét éven keresztül volt az uradalom tulajdonosa, amely időszak alatt voltak szép és borús események is a birtok életében.

Így 1936-ban nagy tűzvész pusztított Écskán. Abban az évben Nagyszombat erős szél fújt. A szerencsétlenség, amely mindig valamilyen gondatlanság következménye, akkor történt, amikor egy asszony a Szerb utcában (a mai Belgrádi utca) kidobta a parazsat a falusi útra, melyet a mohó szél egy pillanat alatt tűzzé növesztett, és elterjedt a nád- és szalmával fedett házak tetőire. Az oltásban a helyiek mellett az uradalom személyzete is részt vett, a földbirtokos pedig a falu rendelkezésére bocsátotta összes fogatát és gépparkját. A tűz nagyon rövid idő alatt 168 házra terjedt ki, amely közül hatvan porig égett. A helyi-

ek közül körülbelül százan könnyebben, vagy súlyosabban megsérültek, égési sérüléseket szenvedtek. Kummer Jovan Henrik pap, a templomi szolga és néhány helyi lakos kemény munkájával sikerült a szentképeket, templomi könyveket és értékes tárgyakat kimenteni a tűzből.

A tűzvész okozta pusztítás helyreállítása érdekében a földesúr engedélyezte, hogy a szerencsétlenül jártak ingyen vághassanak fát és megszakítsák a kötelező egyhavi munkát a birtokon. A legtöbb kárt szenvedett családoknak anyagi segítséget nyújtott, és közös étkeztetést szervezett a szerencsétlenül jártaknak.

A falu ismét zsongott a leégett házakat újjáépítő szorgalmas munkától. Egy teljes hónapig építési területté változott, amíg el nem készült az utolsó ház is. Ezután az élet visszatért a mindennapi, megszokott kerékvágásba.

Mindez a következő alkalomig, jobban mondvá balszerencsésig tartott, amikor a kolerával kellett szembenézni, amely ismét a falu küszöbén kopogtatott. Szerencsére a betegség nagyobb következmények nélkül söpört végig a helyieken.

A rossz szelek folytatták a Lázár család megtépázását. Éppen a tűzvész következményeiből való kilábalás miatt, Zsigmondnak nem volt lehetősége, hogy nyugodtan a bécsi katonai hivatásának szentelje magát. Nem sokkal azután, hogy visszatért kötelezettségeihez, elérte fiatalabb testvére, II. Ágoston betegségének híre. Ágoston már gyermekkorától kezdve gyenge egészségi állapotú volt, és gyakran betegeskedett. Ezért ragaszkodott annyira anyjához, Erzsébethez, aki gondoskodott róla. Ágoston már 1837 kezdetén betegágy-

nak esett, ami miatt abba kellett hagnia udvari tervezői munkáját a magyar királyi udvarban. Pest-Budáról visszaérkezett Écskára, ahol teljes ápolását nővére, Emília vette át. Zsigmond, miután tudomást szerzett testvére betegségről, visszatér a faluba a legismertebb bécsi gyógyszerész kíséretében. Bátyja és nővére minden igyekezte és törekvése sem tudta megakadályozni azonban a fiatal Ágoston haldoklását. Huszonöt éves korában, nővére karjai között halt meg végkimerülésben.

Nővére, Emília sorsa sem volt szép. Igaz, túlélte mindkét testvérét, de egész életében a birtok társadalmi eseményeinek szélére kényszerült. Kétszer ment férjhez, de egyik férjétől sem született gyermeke. Rossz végzetét nagybátyja, Mihály megölése jelentette. A serdülőkori lázadó gyakran apját hibáztatta az eset miatt, hogy ő tervelte ki saját testvére megölését. A véleménykülönbség következményeként érezte apja haragját, aki azután a végrendeletében csak egy szerény házat és egy kis földterületet hagyott lányára. Mindezek ellenére mégis nagy megbecsülést ért el a Torontál megyei nemesek és a települések lakói részéről. Egy évvel férje, Jobbaházi Dory Péter halála után, 1844. február 17-én férjhez ment Benzon Hartvighoz az écskai templomban. A lakodalmi szertartáson szinte a teljes Torontál megyei nemesség részt vett. Az ünnepség másik felét Koppenhágában tartották meg, Benzon szülőhelyén. Testvérével csak hivatalos kapcsolatot tartott fent. Szülőfalujában halt meg, ahol egy római katolikus sírban nyugszik.

Folytatjuk

* Szerbből fordította Letenyey Bea

Egy ember, s benne sok-sok hűség

„Legsötétebb kísértés határainál
Isten szolgálainak útján
lesz tapasztalattá a húsvéti ének:
Ő visz át a halálon,
bűnökön és poklon,
világon, nyomoron,
Jézus hű Pásztorom.”

(Wilhelm Busch)

Legígéretebb szent intézménnyel, reményekre jogosító iskolával mentette meg Dr. Berszán Lajos érdemes római katolikus lelkész kanonok a magyarságot a nemzeti szívhaláltól az idejében beépített életmentő pacemakerrel (ejtsd pészmeák – szívritmusszabályzó), akinek intézeti és rektori életműve azt a szakmai elvárásnak is megfelelő ars poeticát példázza, hogy az egyetemes magyar nyelvközösség életre keltése a változó, gyakran viharos időben társadalmi összefogás eredménye lehet. Iskolarendszere túlmutat önmagán, mert tulajdonságait megvilágosító vonása a hitből fakad. Iskolája szívesen fogadta a moldovai magyarság falvából érkező diákokat, az anyanyelvükön tanulni vágyakozókat. Az erős lelki törekvés, a festői környezetben levő otthonban a tizenkettedik nemzedék csángómagyar diák segítésére volt elegendő. A gimnáziumból, liceumból érettségi diplomával távozók erdélyi egyetemekre, főiskolákra, szakképzési intézetekbe kerülnek. De viszik szívükben azt a drága kincset, amely megtartja, erősen összetartja, bárhová is kerüljenek. Magukkal viszik a hűséget! Talán Marosvásárhelyre, a színiakadémiára vagy az orvosi fakultásra. De vihetik Csíkszeredába informatika és angol szakra és Kolozsvárra a Babes-Bolyai Tudo-

mányegyetemre. Gyulafehérváron a teológiára, Kézdivásárhelyen, Hunyadon és Székelyudvarhelyen tanítóképző főiskolába, vagy egészségügyi továbbképzőbe, Gyergyószentmiklóson és Sepsiszentgyörgyön pedig akár turisztikai szakképzésre...

Ugyan magas társadalmi körök, tanácskozó testületek elé rendszerességgel még elő nem terjesztett, de önmagában is a közösségi elvárások értékei alapvetően meghatározzák egy nemzet önmagához, környezetéhez való viszonyát olyan tényezők, mint az igazság és szépség, erényesség és szentség, hasznosság és hatékonyság, – hogy csak néhányat említsek. Végzetes lenne egy nemzet életében a hatalom térhódítása, hogy e drága kincsek az ismeretlen, vagy a megsemmisülés mélységébe hulljanak.

Csak vigyáznunk kell, hogy a gyimesi és moldvai csángómagyarok és akár a székelyföldi fiatalok számára a jövőben is megmaradjon az a magyar nyelvű és egyházi gondolkodás alatt álló iskola, kérjük a lehetőség szerinti támogatást – írta a magyar Szikora. Mi tudjuk, hogy a csángó kultúra iránti figyelem nem kizárólagos értelmű erdélyi érték, – mint ahogyan természetes is. Többek, mint a Debreceni Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, egyesületek, civil szervezetek áldozatos támogatásával is erősödik a már hagyományos intézet. Jele ennek, hogy időközben a nyilvánosság elé hoztuk a lényeges iskolaiüggyel. Örömben osztozó szemtanúja lehettem a Szent Erzsébet-szoboradomány átvételének meghatározó ünnepi rendezvényén, amikor a Társaság Kárpát-medence Magyarságáért Egyesü-

let elnöke Éhn József az intézetet a Szent kegyeibe ajánlotta, és az ünneplő kórus a Te Benned bízunk ... kezdetű, 90. zsoltárt, a református himnuszot elénekelté – figyelmessége jeléül.

Itt tartozunk elmondani azt is, hogy nem állhat soha ellentétben ősi, isteni és emberi jogainkkal anyanyelvünkhöz, nemzeti kultúránkhöz, őseinktől örökölt vallásunk szabadságához való ragaszkodásunk.

Mi valljuk, hogy kisebbségi kérdésünk nem csupán, – s elsősorban nem politikai kérdés! – hanem kulturális. Mi tud-

juk, hogy a kisebbségi nemzet elsősorban kulturális szövetség: mi egy örökölt, sajátos, értékes kultúrát akarunk megőrizni. Ezt tudta idejében – mint korunk legnagyobb szerencsétlenségét! – felfedezni Berszán atya, hogy üzenetében nemcsak kisebbségi fájdalom és erkölcsi ismeret a mérvadó, hanem a Kárpát-medence szellemileg gyötrődő, moldvai csángó-, székely gyermek élhessen a történelem adta szabadsággal.

Hogy mindenkor legyen egy ember!

Pásztori Tibor Endre

Pályázati felhívás

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió és a Budapest XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

„Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermek alkotásokban”

címmel tábor és játszóház keretében, illetve egyénileg készített munkákat kíván bemutatni a **2011. október 25-i kiállításán**, amelyet a XII. kerületi Művelődési Központban (Budapest XII., Csörsz utca 15.) rendez.

Felkészülési lehetőséget nyújtanak a Szentpéteri Stúdió táborai és játszóház műhelyei. Ezeket képző- és iparművészek, restaurátorok vezetik, akik a kiállításon saját alkotásaikat is bemutatják. A játszóház több műhellyel dolgozik: kódex-, ikonkészítő-, iniciálé-, papír-, ékszerész-tűzzománc- és textilműhely. A pályamunkák önálló alkotások, nem a kódexek, illetve a motívumok másolatai. A beadott alkotások elbírálását a Szentpéteri Stúdió művészei végzik. Kategóriánként 3 díjazott lesz, de minden résztvevő emléklapot kap.

A pályamunkák beadási határideje: 2011. június 15.

Korhatár: 7–18 év

A pályamunkák mérete: max. A3 + paszpartu

A pályamunkákat a Budapest XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat Ügyfélszolgálatán (Budapest XII., Böszörményi út 23–25.) lehet személyesen leadni, vagy erre a címre postán elküldeni (irányítószám: 1126).

A borítékra kérjük ráírni: Örmény kódexkiállítás pályázat

Bővebb felvilágosítás kapható: borosnyay.klara@szeptepeteri-studio.hu

Fontos: A határon túlról (Erdélyből, Kárpátaljáról stb.) is várunk pályázókat, illetve felkészítő rajztanárokat.

Borosnyay Klára
Szentpéteri Stúdió vezetője

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
XII. ker. Örmény Önkorm. elnöke

Ferencz Zsolt

Helyi és magyarországi hivatalosságok a Szabók-bástyájában tartott tárlatmegnyitón (részletek)

Maradandó élményekkel kívánta gazdagítani a Kolozsváron élőket és a jeles alkalomra hazalátogatókat az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, ennek jegyében szervezett egézsnapos programot, számítva valamennyi korosztály érdeklődésére

A rendezvényt sorozat egyik fontos helyszíne a Szabók-bástyája volt, ahol délelőtt 11 órától *Kolozsi Tibor* szobrászművész vetített képes előadás keretében mutatta be a Mátyás-szoborborcsoport restaurálásának folyamatát.

Ezt követően az Országos Széchényi Könyvtár, az Erdélyi Történelmi Múzeum és a kolozsvári Egyetemi Könyvtár közös, *A Mátyás-szobor és alkotója, Fadrusz János* című kiállítását nyitották meg. A szoborállítás

folyamatának időrendi bemutatása mellett Fadrusz János életpályáját, jelentős alkotásait is vázolja a tárlat, szobormodellekkel és a Derék család gyűjteményéből való darabokkal egészül ki, magyarázta a történelmi múzeum képviselőjében Mihály Melinda.

Örömet fejezte ki *Ioan Piso*, az Erdélyi Történelmi Múzeum igazgatója, amiért az általa vezetett intézmény is részt vállalhatott a Fadrusz János munkássága, valamint Mátyás király személyisége előtti tisztelgésből – Hunyadi Jánoson és Mátyás királyon kívül nincsenek olyan történelmi személyiségek, akik ennyire össze-

A Mátyás-szobor és alkotója, Fadrusz János – Kolozsi Tibor szobrászművész (balról) is nagy érdeklődéssel nézegette a kiállított munkákat – Fotó: Rohonyi D. Iván

kapcsolnának magyarokat és románokat – értékelte *Piso*, részletesen kitérve mindazokra a megvalósításokra, amelyeket románok és magyarok egyaránt köszönhetnek az igazságos Mátyásnak.

– A Mátyás-szobor újbóli felavatása jól példázza, hogy közösségként csak együtt, egységes szándék által vezérelve érhetünk el eredményeket. Ez igaz minden szellemi teljesítmény esetén, és helytálló a nemzeti kulturális értékek megőrzése és megújítása kapcsán is – hangsúlyozta beszédében *Répás Zsuzsanna*, a Magyar Köztársaság nemzetpolitikáért felelős he-

lyettes államtitkára. Kifejtette: nem véletlen, hogy a szobor az erőt és nagyszerűséget sugalló Mátyást örökíti meg, aki képes volt „zárójelbe tenni a korabeli Magyarország történetére jellemző széthúzást, töredezettséget és önbizalomhiányt”, hogy hadsereget és birodalmat építsen, felismerte a Nyugattal szembeni nyitottság fontosságát, ugyanakkor „képesnek látta ezt a népet céljai elérésére, és nem ismert akadályt vágyainak beteljesítésére”. – Fadrusz János alkotása a hitet fejezi ki saját képességeinkben, a magunk erejében való meggyőződést. Azt sugallja az utókornak, hogy az egység, az együttműködés és az ebből megszülető kezdeményező-készség sikeressé teheti a közösséget. A szobor újbóli felavatásával ugyanezt a gondolatot kívánjuk örökölni hagyni a következő generációk számára – mondta *Répás Zsuzsanna*.

Véleménye szerint csak nagyjaink tisztelete, tetteiknek megbecsülése, történelmi múltunk helyes megítélése és alkalmazása révén nézhetünk szembe a jelen és a jövő kihívásaival. A tanúlással és szocializációval elsajátított nemzeti karakterjegyek és a friss gondolatok mellett irányítóként, kapaszkodóként szolgál a múlt öröksége, hogy ez a nemzet fennmaradjon és sikeresé váljon, tette hozzá a helyettes államtitkár.

Hogy bátran nézhessünk az emberek szemébe...

Szőcs Géza, a Magyar Köztársaság kultúráért felelős államtitkára utalt arra, hogy a kolozsvári szabók, akik megtermelt érték-többletük a város javára fordítva felépítették és védelmezték a Szabók-bástyáját, minden bizonnyal nem ilyenek képzeltek el a világot, amilyen. Ennek ellenére büszkének lennének a város nagy szülöttjére, Mátyás királyra, Fadrusz János alkotásá-

ra, valamint arra is, hogy ilyen rangos kiállításra került sor az általuk megálmodott helyszínen. – Úgy élünk, dolgozunk és működjünk együtt, építjük a várost, hogy bátran, emelt fővel nézhessünk mindenkinek a szemébe – összegezte *Szőcs*.

A tárlatmegnyitón *Derék Géza* magyarországi műfordító, *Fadrusz János* feleségének, *Derék Annának* az unokaöccse is részt vett, akinek a jóvoltából a család tulajdonában lévő további alkotásokat is megismerheti ezúttal a nagyközönség. Kiderült: amikor *Fadrusz János* 1903 októberében tragikus hirtelenséggel elhunyt, özvegye kénytelen volt eladni a *Pákey Lajos* neves kolozsvári építész által tervezett impozáns naphegyi műtermet és az ugyanott épült pazar villát. *Derék Anna* ekkor költözött fivéréhez a Zemplén megyei Mádra, és ott élt egészen 1951-ben bekövetkezett haláláig. – Apám házában, nálunk töltötte utolsó éveit. Számos *Fadrusz*-emléktárgy, kisplasztikák, szobortorzók, rajzok, vázlatok maradtak fenn, ezek a tárgyak és apró emlékek vetek körül bennünket, mintegy oltalmazva, védve az idők során – fejtette ki *Derék*.

(A kolozsvári Szabók bástyája egyike a kevés műemléknek, amely napjainkig megmaradt a régi kolozsvári vár huszonnégy bástyája és kaputornya közül. Nevét a szabók céhéről kapta, amelynek feladata volt a bástya karbantartása és védelme. A bástyát 2007 és 2009 között az örménymagyar Bulbuk Márton István irányítása mellett a csíkszeredai Co-Mod Kft. felújította, és városi művelődési központot létesítettek benne, ahol egy hetven férőhelyes helyiség mellett kiállítóterem, könyvtár és kávéház is található. A szerk. megjegyzése.)

(Szabadság, 2011. április 4.)

Bálintné Kovács Júlia

Néhány mondat Kolozsi Tiborról

Több mint 10 éve ismerem személyesen, de híre megelőzte. 2000-ben eljött hozzánk, hogy megvásárolja *Gudenus János József* könyvét az *Örmény eredetű* magyar nemesi családok genealógiáját.

Megláttni Őt, és feltételezni benne az örmény gyökereket „egy pillanat műve volt.” Hát még mikor megtudtam, hogy Gyergyóditróban született, 13 kilométerre Gyergyószentmiklóstól. 1927-ben *Tarisznyás Márton* néprajzkutató, armeanológus is ott látta meg a napvilágot, és onnan származott *Puskás Tivadar* is, akinek az Édesapja még használta a ditrói előnevet. (Apropó, olvasom a Nagyváradai Premontrei Öregdiákok Egyesületének Hírlevelében, hogy 1881. május elsején, tehát 130 éve, hogy 25 előfizetővel működni kezdett Puskás Tivadar telefonközpontja.)

Tibornak még nem derítettem ki örmény gyökereit, amelyekről egyelőre a „híres-neves nevezetes” szobrász sem tud, de „dolgozom rajta”.

Máris felfedeztem valamit:

Köztéri művei

Szilágyi Domokos mellszobra (1993, Szatmárnémeti)

Kiss Ernő honvéd altábornagy (kő, 1995, Pécs)

Szent László-élmű (kő, 1996, Ceglőtelke).

Pécs, Aradi vértanúk útja

(Az Aradi vértanúk útja északi oldalán található) Alkotás jellege: szobor, mellszobor, emlékmű • Vallási téma: nem köthető valláshoz • Történelmi téma: 1848-as • Stílus: modern • Forma: személyek • Anyag: márvány, mészkő • Műemléki besorolás: városképi jelentőségű

A Kolozsváron élő szobrász alkotásai nagyrészt bronzba öntött, lényegre törő, erősen leegyszerűsített formanyelvű vizuális struktúrák. Kedveli az archaizáló témákat, a sumer kultúrkör, a biblia, vagy a magyar őstörténet kínálta motívumokat.

1995-ben részt vett a gyulafehérvári római katolikus püspöki templom szobrainak restaurálásában.

Helyére kerül a Szabadság-szobor

A *Kolozsi Tibor* által vezetett csoport nekilátott az ólomöntésnek, amelyet a mai nap folyamán fejeznek be. A Szabadság-szobor központi alakjának talapzatra helyezését mintegy félszáz érdeklődő kísérte figyelemmel, és végül tapsolta meg. Zala György újraállított aradi Szabadság-szobrának avatására 2004. április 25-én, vasárnap 12 órakor kerül sor a Tűzoltó téren.

Kiss Ernő honvéd altábornagy pécsi szobra

Németh Júlia

Kolozsi Tibor szobrászművész Munkácsy-díjas (részletek)

Szoboravatás és újraavatás, Fadrusz János és Kolozsi Tibor – a két esemény és a két szobrász neve immár egymás mellé kerül a művészettörténetben. A Mátyás-szobor 1902-es felavatása sem volt a legördülékenyebb, aminthogy a 2010-ben befejeződött felújítási munkálatokat követő hivatalos újraavatás is majd felévet várhatott magára. A lényegen azonban mindez mit sem változtat: Kolozsi Tibor szakértelmének köszönhetően a műemlék, matuzsálemi kora ellenére, ismét fiatalos pompájában ragyog: Mátyás ugyanolyan délcegen üli meg lovát és vigyázza a kincses város népét, ahogyan azt száz egynéhány évvel ezelőtti szoborvalójában, felavatásakor tette.

A fiatal szobrászművész azonban nem csupán fadruszul tud beszélni, hanem jeles elődjének méltó társa is. Művészi pályája eddigi két évtizedében – 1991-ben végzett a Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia szobrászati szakán – ugyancsak változatos fejlődési-kiteljesedési szakaszokat járt végig. S hogy Fortuna is mellé szegődött azt tehetsége mellett kiartásának is köszönhetette. Nem tudom mennyi szellemi-fizikai erőt, hány kínkeserves-gyönyörűséges munkanapot vettek igénybe művészi kísérletei, jómagam már csak a végeredménnyel találkoztam: a mitológiai ihletésű, bronzból készült, szerény méretei ellenére is térbe kívánczó kisszobraival, nagyméretű, hegesztett vas, rozsdásan magakellettő, játékosan groteszk plasztikáival, simára csiszolt fekete folyami kőből ránk meredő, prehisztorikus korokat idéző portréival, vagy az emberi történelem évezredeinek homályából előtörő, de időszzerű művészi üzenetet közvetítő, bronzba fogalmazott arcképcsarnokával és nem utolsó sor-

ban a szobrászati nyelvet megújító, korszerű térszobraival.

Különleges művészi adottságaira idejekorán felfigyelt a szakma s már 1992-ben Bukarest nívódíjjal tüntetik ki, amit aztán többek között a Budapest Art expo-díj és a Barabás Miklós Céh nívódíja követ, hogy aztán ez év márciusában, mindössze 45 évesen megkapja a legnagyobb szakmai elismerést jelentő Munkácsy-díjat. (*Szabadság*, 2011. április 5.)

Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter átnyújtja a Munkácsy-díjat Kolozsi Tibor szobrászművésznek március 11-én, Budapesten, a Néprajzi Múzeumban – Fotó: Szkárossy Zsuzsa

Vakulya Eszter

Novák Tata nyolcvanéves

Tegnap ünnepelte nyolcvanadik születésnapját Novák Ferenc koreográfus, rendező, akit hivatalosan sokszor csak Novák Tataként emleget az ország. Az iskolateremtő, számos elismeréssel, többek között Kossuth-díjjal kitüntetett művészt akárhová sodorta az élet, táncolt és táncsoportot szervezett. A nevéhez kötődik többek között a Bihari Táncegyüttes megalapítása, részt vett a táncművelés népszerűsítésében, ő tette ismertté a Honvéd Művész-

együttessel, és koreografálta a királydombi István, a király előadást, amelynek tancbetéteit később többször is újraalkotta. Novák Tata készítette a Csíksomlyói passió, a Keleti táncvihar, a Magyar Elektra, a Szarvasvárosi változott fiak, a Kőműves Kelemen, a Ludas Matyi, a József és testvérei, a Hány János és A csodaszarvas koreográfiáit. Ezekkel a művekkel a táncos-zenés színház megkerülhetetlen alakja lett.

(Magyar Nemzet, 2011. március 28.)

Bálintné Kovács Júlia

Levélféle Gazdovits Miklósnak

Sokak nevében köszöntöm munkatársunkat, és ki merem mondani Barátomat, a Bukarestben – és időnként leányánál Svédországban – élő 80 (nyolcvan!!) éves Gazdovits Miklóst. Úgy érezte – és nem alaptalanul – hogy nem fogadtuk be egészen, nem szeretjük eléggé, pedig ő is többször jelezte, akárcsak Ady Endre, hogy „szeretném, ha szeretnének”.

Nagyjelentőségű munkájából, a 443 oldalas „Az erdélyi örmények története” címűből hatvan számozott példány is készült a könyvbarátoknak, és engem a hetes számúval ajándékozott meg, rendkívül

szép, apró gyöngybetűvel írott dedikációval:

„Kérem szépen fogadja ezt a könyvet, mely a magyar történelem irodalmában, összefoglalóan, elsőként tárgyalja az erdélyi örmény eredetű magyarok történelmét.

„Tudom, hogy minden mag, amit itt elvetek, ki fog kelni. De ahhoz, hogy kikeljen, el kell hitem, hogy más kertész ültette, ...mert engem nem szeretnek!”

(Széchenyi István)

Tisztelettel, a könyv szerzője részéről:
Gazdovits Miklós
Bukarest, 2006. nov. 24.”

Gazdovits Miklós 1931. május 7-én született Szatmárnémetiben. 1949-ben érettségizett szülővárosa Fémipari Műszaki Középiskolájában. 1951 őszén bevonul katonának. Elvégzi a tüzériskolát, majd 1957-ben a Katonai Akadémia Híradástechnikai Karát. 1957–1979 között vezérkari híradástechnikai mérnök.

Két katonai érem és három katonai érdemrend birtokosa.

1979-ben politikailag megbízhatatlannak minősítették, megfosztják katonai rangjától és kizárják a hadseregből.

1994-ben a hadsereg rehabilitálja. Visszakapja vezérkari ezredesi rangját és kitüntetik a Pro Patriae érdemrenddel.

A Bukarestben élő Gazdovits Miklóst 1990-ben kérték fel a bukaresti Ararat című lap szerkesztője, hogy az örmény vallási és kulturális központ könyvtárában lévő magyar nyelvű könyvek alapján írjon tanulmányokat az Erdélyben élő magyarörményekről. 1993 és 2005 között 59 különböző témájú és terjedelmű dolgozattal, 17 belföldi és külföldi előadással, 3 tévéműsorral, 1 filmmel és 3 könyvvel lépett a nyilvánosság elé.

Igaza volt és talán van is Gazdovits Miklósnak, ha azt mondja, hogy nem méltattuk kellő képen több évtizedes kitaró munkáját, hogy fenntartásaink voltak Vele szemben, hisz „oly korban éltünk”, amikor nem bízunk, nem mertünk bízni egymásban, főleg, ha a körülmények is óvatosságra intettek...

És valljuk be, ilyen körülmények voltak. A 443 oldalas könyv előszavát jegyző néhai Demény Lajos történész szövegéből talán ki is tűnik, ki is olvasható, hogy miért lett „kívülálló” Gazdovits Miklós Bukarestben is, a mi köreinkben is.

A Fővárosi Örmény Klubban
2007. január 18-án

A Füzetek olvasói nem mind birtokolják főművét, amelynek Zárszavát jó lenne, ha mindannyian elolvasnók.

Most itt ebből idézek részleteket:

„Egyszer volt, hol nem volt, de egyszer biztosan volt egy Mindenki, egy Valaki és egy Senki. Közeledett a magyar honfoglalás 1100. évfordulója, amiért szóltak Mindenkinnek, hogy ennek az ese-

ménynek a tiszteletére írjon egy szép könyvet. De telt az idő, és Senki nem írta meg azt, amit Mindenki megírhatott volna. Végül megjelent Valaki a könyvvel, és ami a legérdekesebb, Mindenki megszólta Valakit, mert megírta azt, amit Senki sem írt meg, de amit – természetesen – Mindenki szebben és jobban megírhatott volna. (...)

Nemsokára itt van Örményország legendás alapításának 4500. évfordulója, és az erre az alkalomra tervezett kulturális ünnepségsorozat. Még nem is szóltak Mindenkinnek, Valaki már meg is írta az esemény tiszteletére a könyvet. És halálbiztos, hogy ismét Valakit fogják kritizálni azért, mert megírta azt a könyvet, amit Mindenki sokkal jobban megírhatott volna, de Valaki tolatkodása miatt Senki sem tette meg. A vele szembeni magatartás bántotta Valakit. A barátai észrevették ezt és így vigasztalták: „Ne búsulj, komám, mert ha nem leszel Valaki, Senki sem kritizálna. Amúgy is úgy viselkednek, mint ahogyan Szép Fehér Annácska mondja a csángó balladában: „Lengedez a nádszál, zereg a levele, az én irigyimnek bé nem áll a nyelve”. Mert nem elég az, hogy valaki csupán hajdani örmény őseivel kérkedve kiáltsa világgá magyarörmény hazafiságát. Különben az ármánykodásnak is vé-

get vet egyszer az Isten, és ahogyan egy régi örmény közmondás tartja: „A felhők felett mindig kék az ég”! Igaz, hogy ahhoz, hogy a nap életető melegét érezhesse az ember: vagy a rosszakarók által kotyvasztott felhőknek kell eloszlanuk, vagy képessé kell tennie magát e hamis felhők fölé emelkedni.

Azért szent a béke! És mindenkinek, aki bizalommal viseltetett irántam, hitt ben-

nem és ezért segített – köszönetet mondok, valamint minden olvasóm részére maradok tisztelettel: Gazdovits Miklós.”

Én pedig az olvasók, és legfőképpen az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteinek Szerkesztősége, valamint az „Armenia” Örménymagyar Baráti Társaság nevében kívánok erőt, egészséget, derűs munkás éveket továbbra is, kedves Miklós.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(17. rész)

68. Kapatán Márton, örmény szertartású. Szül.: 1871. január 20. (május?). Pappá szentelve 1894. aug. 12. Szolgált Szamosújváron.

1893-ban belépett az Erdélyrészi Méhész Egyletbe, és a tevékeny szamosújvári csoport tagja volt több örménnyel együtt.

1901-ben, amikor Szongott Kristóf kiadja Szamosújvár Szab. Kir. Város monográfiáját, akkor Kapatán Mártonról – Der Márdirosz Kápátiánról – úgy ír, mint segédlelkészről és hittanítóról. Ugyanakkor a fiúintézet, a fiúárva ház felügyelői tisztségét is ellátta.

1907-től ott találjuk az Erdélyi Múzeum Egylet tagjai sorában is:

Kapatán Márton lelkész, Szamosújvár 1907 = bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály.

1909-től már pontosan jelölik, hogy: Kapatán Márton, örm. kath. plébános, Szamosújvár.

A fiúárva ház naplójából idézek: 1919. augusztus 12-én a fiúárva ház diáksága Dr. Kapatán Márton, intézetünk buzgó szeretet tagja ma ünnepelte meg papságá-

nak 25 éves jubileumát. Ezen napon mutatta be ünnepi jubiláló szent miséjét is. Szent miséje után köszöntöttük a tisztelendő urat és négy hangra tanult énekünkkel mondtuk szeretetünk kifejezését.

Végül a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonból: Szongott Kristóf kezdeményezésére megszületett Szamosújvárott az Örmény Múzeum. Kapatán Márton örmény katolikus plébános és egy időben az Örmény Múzeum igazgatója örmény történelmi és etnográfiai cikkeivel szerepelt az Armenia hasábjain, s *Aki templom ad, Istennek ad* (Szv. 1930) c. munkájában közölte az erdélyi örmény-katolikusok névsorát.

Folytatjuk

Kabdebó Lóránt

Magyarország világörökségei

Reprezentatív albummal kedveskedik a Scolar Kiadó az ünnepre váró olvasóknak. A Kiadó, amelyik kitér minden időben kiadványai különleges minőségi megformáltságával. Könyveinek papírmínósége mindig kiemelkedően finom, képei pedig világszínvonalon juttatják hozzánk a reprodukciókat. Most éppen ezzel a minőségi eljárással tudatosítják bennünk a világ által visszaigazolt magyar nevezetességeket. Magyarország világörökségeit. Bővített kiadásban, Illés Andrea szövegével, és neves fotóművészek felvételeivel.

Mintha ifjúkori énemmel szállna vitába ez a kötet, és annak a valahai pesszimista ifjúembernek bizonyítaná, hogy mennyire tévedett.

Mi is a belső vitám tárgya? Magyarország ékességei. Van-e ebben a megcsönkített hazában felmutatni való a külföldi utazónak, aki mondjuk a Loire kastélyai, az Alpok vagy a Kárpátok zordon bércei, az Adria vagy a Mediterráneum kéksége, a Vatikán vagy a Louvre képtára avagy Magyarország valamely nevezetessége között válogathat utazási céllal.

Valaha, fiatal tanárként ifjú feleségemmel egy társas utazáson vettünk részt – ahol akkor lehetett – az NDK-ban. Azaz Kelet-németországban. A budai Vár romjai mellől utazhattunk Drezda romjait emlékeztetőül megtekinteni. De hát mellette ott gyönyörködhattunk a Zwinger Képtár akkor nemrég visszakertült remekében, Rembrandt festményében, amint a sas elragadja a gyermek Ganymedest, Murillo gyermekfejében – és hát a Sixtusi Madonnában, amely képen csak az eredetiben látható a háttérben az angyalarcok sokasága, reprodukció azt soha

vissza nem tudja adni. Számomra valódi emlékezetességet a Szász-Svájc oly igen rendben tartott csodái, az Elba-kanyar fenséges látványa, váltakozva a meissenai vár kiglancolt kecsességével, Moritzburg komor méltóságával, Königstein a gyakran villámsújtotta fájával és a félig szétbombázott Weimar Goethe, Schiller, Herder árnyalakjaival jelentette. Akkor már túl voltam a cseh- és morvaországi várak és kastélyok csodálatán, amikor is az egyik csehországi múzeumban megkérdeztem: és a háború nem rongált meg itt semmit? Értékét tudták a németek is, az oroszok is. Mindkettő hozott magával művészettörténetet is, aki megóvott mindent. Jó-jó, de a kettő között, amikor semmilyen fegyveres erő nem vigyázott a kincsekre? (és eszembe jutott az általam nagybecsült Veres Péter biztatása a falvak népéhez: fogjatok fegyvert az úri kastélyok ellen!) A válasz igen bölcs és magabiztos volt: a cseh nép tudta, hogy ezek nemzeti értéket jelentettek, és ezért óvta meg a jövő számára őket. Majd gondolkozva hozzátette: Egyszer mondtak valami olyat, hogy majd feljönnek a várba a falusiak, de aztán otthon maradtak.

Mi pedig vonattal hazautazva, átlépve a határt azon gondolkoztunk: vajon tudnánk-e mi olyan csodákat felmutatni, ami az általunk ebben a szűkös külföldben látható volt. Az elhanyagoltság ijesztő, még a legszebbnek vélt Duna-kanyar is másodlagosan fogadott az Elba-parti emlékek után. És akkor még nem is a csillogóan újjávarázsolt Drezdát láttuk, a mai műemlékvárost, amelyben a magyar költő, Szabó Lőrinc 1933-as látogatását megőrző emléktábla helyét keresem öreg fejjel (ugyanis szerelmével, Korzátai Erzsébettel abban az évben csehszlovákiai uta-

zásukat kiegészítve látogatták meg az akkor is műemlékvárost, Drezdát, és ennek a szerelemnek az emlékezete A huszhatodik év szonettjeiben rögzült, ezek a szonettek a maguk teljességében olvashatók német nyelven is, az akkori NDK-val volt szűkös kultúrpolitika csodájaként. Magam is segíttem volt a fordítás létrejöttében: egy korabeli 'szocialista költő', saját költői szintjét felülmúlva élvezetes fordítást készített a szonett-sorozatból: *Das Sechszwanzigste Jahr*. Lyrisches Requiem in hundertzwanzig Sonetten. Nachdichtung und Nachwort Günther Deicke.)

Azóta mi is mertünk hál' Istennek nagyok lenni. Kultúránkat, történelmünket megbecsüljük. Tárgyi emlékeit igyekezünk méltatólag a világ elé tárni. Én is megtanultam, hogyan kell Budapestre külföldi vendégeinket rácsodáltatni: tekintsenek csak szét a Gellérthegy oldalából a kivilágított városra; és felfedeztem a legszebb autós látványt: Szentendre felől hazatérve a Duna-parton, a Margit szigettel párhuzamosan haladva tárul eléink a Várnegyed és a Parlament által befogható látvány, benne a kivilágított hidak karácsonyfádszre emlékeztető fényei.

Az Illés Andrea által bemutatott tájegységek a világ szemében kivívott eredményeket mutatják be:

Minden országnak, minden népnek vannak olyan természeti szépségei, varázslatos tájai, ódon műemlékei, amelyekre büszke. Így vagyunk ezzel mi, magyarok is. S külön öröm, hogy megóvásra érdemes természeti és kulturális értékeinket az UNESCO Világörökség Bizottsága is annak ítélte. Így került fel 1987-ben elsőként a világörökségi listára Budapest Duna-parti panorámája és a Várnegyed, valamint Hollókő, legutóbb pedig 2002 nyarán a budapesti Andrássy út és Tokaj-Hegyalja történelmi

borvidéke. A közbeeső tizenöt évben még öt magyarországi helyszínt tüntettek ki a Világörökség része címmel: az Aggteleki-karszt cseppkőbarlangjait, a Pannonhalmi bencés főapátságot, a Hortobágyot, a pécsi ókeresztény festett sírkamrákat és a Fertő-vidéket.

De ami több mint seregszemle: a leendő tájegységeket is bemutatja. Íme a várományosai a kitüntető címnek: Dunakanyar kultúrtáj, A Tihanyi-félsziget, a Tapolcai medence tanúhegyei és a Hévíz-tó, A budai termálkarsztrendszer barlangjai, A komárom-komarnói erődrendszer, Tájézhálózat Magyarországon, Mezőhegyesi Állami Ménesbirtok, Az északkeleti Kárpát-medence fatemplomai, A római limes magyarországi szakasza, Tarnóc őselőhely, Lechner Ödön független, premodern építészete.

Ugye, vannak magyar csodák? Lehet az új Európában a háború utáni lehangoltságot követően nálunk is a feltámadás csodájára várni?

Lehet, csakhát ahhoz olyan honpolgári öntudat és tulajdonosi szemlélet kell, ami például a németekből vagy a csehekől soha ki sem vészett. A gondoskodás saját tárgyainkról, tájainkról. Városainkról. Értékeink gondozása. Amikor ifjan átléptük a cseh-szlovák határt, és első éjszaka megszálltunk Pírnában, ebben a szászországi kis városban: elcsodálkoztunk, micsoda rend és tisztaság van itt. Nevetve mondogattuk egymás között mi magyarok: ezeknek a németeknek van minden családnak egy-egy kis utcaköve, és azt, mint fogmosáskor szájukat, ezt a követ a család valószínűleg fogkefével megfényesíti. Minden reggel és minden este. És ha van ideje, nappal is odaugrik egy rövid tisztításra. Karikíroztuk és csodáltuk őket. Idegenvezetőnk odavalósi volt. Heccelődve meg is kérdeztük tőle: így van-e.

Most utólag irigylem őket. Pírna önmagában ugyanis nem tartozik a világcsodák közé. De ahogy ápolni tudta minden német a maga kis világát, az példamutató lehet mindenki számára.

Persze ismerek pazarló és lezser múlttal tördést is. Ott van Olaszország. Egyik volt diákom egyszer megkérdezte: barátnőjével másnap indulnak autóval „olaszba”, mit érdemes megnézni. Mondtam: vegyetek egy útikönyvet, és bármelyik kisvárosban, de akár faluban is megálltok, ott is egy-egy világcsodájára találhattok. Lehet nincs felújítva, nincs „kiglancolva”, de születetten része a világörökségnek. Itália földje ilyen, a taljánok nem németek, nem fogkefével csinosítják értékeiket. De büszkék rá. Tudják, hogy az ő földjük a történelem egyik szülőháza.

Nekünk a tulajdonosi-gondozási szorgalom mellé ez az öntudat is kellene. Hiszen a Kárpát-medence szülőháza is volt, meg sajnos átjáróhelye is volt a népeknek. Sokszor hordáknak.

Mire legyünk akkor büszkék? Hogy itt, ebben az átjáróhelyben megmaradtunk. Egyesek szerint több évezrede. Az egy millennium mindenképp dokumentált. Olyan zenénk van, amely Bartók révén a legmodernebb és legmagasabb szintű világművészet állandó koncertjelenlétét is biztosítja. Népművészetünk a történelem előtti múltba

helyezi vissza a magyarság létezését. Annak a magyarságnak, amelyik ugyanakkor fogékony volt mindig a legértékesebb, legújabb művészi és építészeti eredmények befogadására. Gaudí a premodern művészet csodájaként ünnepezzük. A barcelonai Sagrada Família katedrális XVI. Benedek pápa őszentése most ősszel szentelte fel: Gaudí tervezte, kezdte építeni, faragta első szobrai, majd egy villamos elütötte a századelőn. A katedrális azóta is épül, mint ahogy a katedrálisok századokon keresztül szoktak épülni tovább. Végre a vele kortárs magyar csodát, a Gaudí-nagyságrendű magyar építész Lechner Ödönt is bejuttattuk a „várólistára”.

De a könyv számomra legérdekesebb fényképe és leírása arról beszél: III. Béla királyunk, aki majdnem bizánci császár is lett, de az egyik legnagyobb magyar királyként bizonyon számon tarthatjuk, egymást követő francia királyi származású feleségei révén pedig a nyugati világ részeseként is számba vehető. Esztergomban az ő uralkodása idején épült királyi kápolna olyan gótikus stílus szülőháza, Franciaország területén kívül elsőként jelentette meg a katedrálisok akkor legújabb formációját. Azt szoktam mondani: a nyugati kereszténység határa egybeesik a gótika határaival. Mi ott vagyunk ennek a kezdeteinél is. (*Magyar-Hon-Lap, 2010. december 20.*)

Erdélyi könyvbemutatók májusban

Május 28-án, szombaton 18 órai kezdettel a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület meghívására dr. Issekutz Sarolta könyvbemutatót tart Marosvásárhelyen a Kultúrpalota kistermében. A bemutatott könyvek:

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek (szerkesztette dr. Issekutz Sarolta)

Gyergyószentmiklóson május 29-én, vasárnap a szentmise után, 11 óra 10 perc körüli kezdettel a templommal szembeni Örmény Kulturális Házban lesz a fenti könyvek bemutatója, a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület szervezésében.

Mindenkit szeretettel várunk!

Szervezők

Ferencz Zsolt

Kiállítás és film Darkó László emlékére

A tavaly szeptember 2-án, halálának 40. évfordulója alkalmából tartott ünnepség és a művészeti Múzeumban szervezett tárlatmegnyitó és könyvbemutató után fél évvel, csütörtökön délután ismét Darkó László festőművészre emlékezhetek a kolozsváriak. Ezúttal a Reményik Sándor galériában állították ki az utókor által méltatlanul elfelejtett művész grafikai munkáit.

Közel hetven festményt tekinthet meg a közönség tavaly ősszel a Bánffy-palotában, annak a gazdag gyűjteménynek az egyik részét, amelyet Szócs Margit, a hagyaték gondozója bocsátott a kutatók rendelkezésére. 2009-ben fogalmazódott meg az ötlet, hogy a festő, művészettörténész és restaurátor emlékét viszszahozzák a köztudatba.

– Kitartó makacssággal szorgalmazta a kiállítás megszervezését és a művészről szóló monográfia megszületését Szócs Margit, a lehetetlent is megpróbálta, hogy ezt a hagyatékot a nagyközönség elé tárja – magyarázta Murádin Jenő művészettörténész. Utalt Darkó László sokoldalú tevékenységére: a festés mellett írt, művészettörténettel foglalkozott, restaurált Kolozsváron és Nagyváradon egyaránt. – Rajzai elsősorban vázlatok, portrékhoz és tájképekhez készített előtanulmányok – tette hozzá. S hogy milyen volt Darkó a hétköznapi életben? Murádin kiemelte: a művész nem járt társaságba, inkább hozzá mentek az emberek: a Szentegyház és Bolyai utca sarkán lévő műtermében bármiről el lehetett vele beszélgetni, tájékozott volt az irodalmi kérdésekben, valamint a művészettörténetben, a festészet és grafika gyakorlati vonatkozásait illetően.

– Húsz éve küzdünk azért, hogy a kolozsvári és az erdélyi művészek hagyatékait összegyűjtsük. Alkotásaik mellett

azokat a dokumentumanyagokat is szeretnénk bemutatni, a nagyközönség elé tárni, amelyek a festők halála után elhagyott műtermekben megmaradtak. Darkó Lászlónak is helye van ebben a gyűjteményben – mondta Murádin.

Kovács Árpád művészettörténész, a Darkó Lászlóról szóló monográfia szerzője, örömet fejezte ki, hogy alig fél évvel a festészeti tárlat megnyitóját követően eseményre is sor kerülhetett, mint mondta, a hagyaték feldolgozásában és közreadásában sokan segítettek, sikertörténetként értelmezhető ez a munka. Ince Ferencről, Cs. Erdős Tiborról, Benczédi Sándorról stb. készített alkotásai mellett aktokat, önarcképeket, akvarelleket és pasztelleket tekinthet meg ezúttal a nagyközönség, közülük többet először.

A rendezvény folytatásában levetítették a Benczédi József operatőr által készített portréfilm rövidített változatát, amely Darkó László pályáját mutatja be egykori pályatársai visszaemlékezései révén, valamint művészettörténészek megszólaltatásával. Az est folyamán hegedűn közreműködött Gyenge Zoltán Balázs és Szócs Márton.

A kiállítás április 16-ig tekinthető meg az evangélikus-lutheránus püspökség Reményik Sándor Galériájában (Kossuth Lajos/21 Decembrie utca).

(*Szabadság*, 2011. március 26.)

Bécs város új tisztifőorvosa

A Bécsben letelepült erdélyi örmény családok egyik ismertebbike a Szongott-család, melynek egyik tagját, dr. Szongott Tódor, bécsi kerületi orvost, ki e tisztet húsz év óta közmegelegedéssel betöltötte: most nevezték ki Bécs főorvosává (Stadtphysikus). Szülei Szamosújvárról Beszterczére költöztek, hol a Szongott Gergely kereskedő cég nagy népszerűségnek örvendett. Orvosi pályáját Bécsben fejezte be, s ott is nősülvén, osztrák állami szolgálatba lépett. Három fia van. Egyik fivére csak nemrég halt el fiatalon, mint a magyar királyi testőrség tagja, egy másik öccse pedig Budapesten önszorgalmából fényes üzletet nyitott. Dr. Szongott Tódor még élte delén lévő tevékeny férfi, hisz alig ötven éves, tehát sokáig szolgálhatja egy világáros közegészségügyi érdekeit.

(*Eredeti írásmód szerint. Armenia magyar-örmény havi szemle, 1903. évkönyv 381 o.*)

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetés.

A szamosújvári és a mezőszéki magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önanonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy

- 10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;
- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőszéki Keresztiszülő Program
Téka Szórványkollégium –
Szamosújvár
Téka honlapcsalád:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro
www.szorvanykollegiumok.ro

Meghívó

Május 8-án, vasárnap 10-18 óráig az Erdélyi Gyülekezet 11. alkalommal rendezi meg a *Magyarországon élő erdélyiek találkozóját*. A húsvét után 2. vasárnapi rendezvény minden évben kiemelt programot kínál az erdélyiek számára. Ebben az évben az erdélyi örmények bemutatására kerül sor: „Az erdélyi magyarörmények világa” címmel.

- 10.00–11.30 Úrvacsorás Református Istentisztelet (Igét hirdet: *Csűry István* püspök)
- 11.30–13.30 Az erdélyi magyarörmények világa I
Pál Judit (Kolozsvár): Az erdélyi örménység történetének váza
Zsigmond Benedek: Az örmények egyháza, istentisztelete, zenéje
 Könyvbemutatók:
 – *Gudenus János József*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája
 – Délvidéki örmény nemesek, Elemér–Écska–Nagybecskerek – szerkesztette *dr. Issekutz Sarolta*
 – *Borbély Bartis Julianna* és *Borbély Endre*: Budapest utcaneveiben mesélő történelem
- 13.30–14.30 Ebédszünet
- 14.30–16.30 Az erdélyi magyarörmények világa II
Szálasy Ferenc: Régi örmény élet Erdélyben (visszaemlékezés)
dr. Issekutz Sarolta: Örmény személyiségek a magyar történelemben
Fülöp Tamás Gusztáv: Az Örmény Genocídium
- 16.30–17.45 Örmény katolikus szentmise (*Fülöp Ákos* atya)
- Folyamatosan Külön teremben erdélyi örmény témájú kisfilmek vetítése
 Erdélyi magyar népzene a színpadon
 Megtekinthető az Erdélyi Gyülekezet Kárpát-medencében egyedi fa sírjel- (kopjafa)gyűjteménye, gyülekezettörténeti kiállítása
 Sörsátor, büfé, kürtös kalács, ebédidőben: örmény muszaka, erdélyi örmény almástáska

A rendezvény helyszíne: 1106 Budapest, Gyógyszergyári út 3., Reménység Szigete (volt BHSE laktanya, az Örs vezér tértől a Fehér úton az Éles sarok felé a 3. lámpánál, a víztoronynál balra kanyarodó úton).

Megközelíthető továbbá a 9 órától estig közlekedő „Erdélyi Gyülekezet” feliratú különbusz járással az Örs vezér tere (a 2-es metró végállomása kijáratától jobbra kb. 50 m-re a gépkocsiparkolóból) és a Reménység Szigete között.

További információk: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu
 e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com
 tel: 341-6602, vagy 260-9455

Mindenkit szeretettel vár az
 Erdélyi Gyülekezet
 és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Meghívó

A Bp. Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat idén is részt vesz a Kerület Napja alkalmából megrendezésre kerülő *Ízek utcája* nemzetiségi ételkóstolón, **2011. június 18-án 12 órától a Millenárison**. A nemzetiségi ételeket az érdeklődők minimális összegű bon megvásárlása ellenében kóstolhatják meg, így biztosítja a kerületi Polgármesteri Hivatal azt, hogy minél több ember számára elérhető legyenek a finom falatok.

Szeretettel várunk mindenkit az örmény sátorhoz!

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Olvasói levél

Kedves budapesti olvasónk az alábbi levelet küldte Szerkesztőségünknek:

Keresem erdélyi magyar-örmény felmenőimet

Anyai nagyapám Nagyenyeden, 1858. november 29-én született és november 30-án, az ottani római katolikus templomban keresztelték.

Neve: Amberboj József András

Édesapja: Amberboj Antal, kereskedő

Édesanyja: Karácsonyi Mária

Keresztszülők: Izay Antal, Lukács Katalin

Nagyapám Kolozsváron volt gimnazista diák, majd számviteli főiskolát végzett és Székelyudvarhelyen Udvarhely vármegye Pénzügy-igazgatóságán volt adóügyi tisztviselő.

1916 februárjában, 58 éves korában, tüdőgyulladásban halt meg. Sírját Székelyudvarhelyen a katolikus templom körüli temetőben én tartom fenn, udvarhelyi rokonaim segítenek ebben, főleg halottak napján. A család tagjai már nem élnek. Egy fia volt, aki Udvarhelyen érettségizett és az első világháborúban tartalékos tisztként Galíciában harcolt, majd Przemysl váránál elesett szibériai hadifogságba került. Onnan 1921-ben Budapestre tért vissza, itt temették el. A család árván maradt nőtagjai, az özvegy nagyanyám négy kiskorú lányával 1916. szeptember 16-án Székelyudvarhelyről az utolsó vonattal Budapestre menekült a Moldva felől közeledő oláh királyi hadsereg elől és soha többé nem tértek vissza, itt az Anyaországban maradtak.

Édesanyám elbeszélése szerint, ősei állítólag Erzerumból származnak, s az az ős, aki Erdélybe menekült, Isztambulban volt örmény-katolikus parókus, de a szultán selyemzsinórt küldött neki s inkább elmenekült Isztambulból, semhogy a szultán követelésére felakassza magát. Ez a kivégzés volt a törököknél szokásos. Az idemenekült ősöm az 1800-as évek elején lehetett, hogy Nagyenyeden telepedett le.

Mivel édesanyám se él már, így tudnék csak megfelelő információkat szerezni. Fiam az internetre rátette az Amberboj nevet és sok ilyen nevű névrokont talált, főleg az USA-ban. Információkat köszönettel várom. Telefon és e-mail cím a Szerkesztőségben.

Hábel György, 89 éves ny. MÁV főmérnök, Budapest

Zord Gábor László

Kolostortúra az örmény hegyek között

Egy felfedezetlen kaukázusi köztársaság kincsei

Lélegzetelállító műemlékek ritkán lakott vidékeken

Örményország enyhén szólva sem tartozik az európai turizmus elsődleges célpontjai közé. Messze van – négy óra repülővel –, nyugati szemmel nézve nem demokratikus berendezkedésű, manapság a politikai helyzet sem stabil, s ott lebeg a háború lehetősége is Azerbajdzsánnal. Azoknak azonban, akik nem keresik, sőt elkerülik a kijárt „ösvényeket”, ideális hely.

Világutazó

A szó történelmi-kulturális értelmében Európában akar maradni, de mégis olyan helyre vágyik, ahol a globalizáció még – úgymond objektív körülmények miatt – nem fejtette ki áldásos hatását? Örményországban meg lehet találni ezt a kombinációt: a földkerekség első keresztény államáról (301) van szó, ahol az emberek nagyon is európaiak, nyelveket beszélnek és iskoláztak (a felnőtt lakosság hetven százaléka felsőfokú végzettséggel rendelkezik), ugyanakkor a fővároson, Jerevánon kívül az uniformizáló hatások nem mentek a helyi karakter rovására. Időutazásnak sem rossz ellátogatni ide, hiszen a szovjet hatás épületekben, infrastruktúrában, járművekben (Ladák, Zilek és Krazok minden mennyiségben) és a szegénység általános jegyeiben tetet öltve kitörölhetetlen nyomot hagyott itt.

Jereván belső részeitől eltekintve – ahol nyugati szemmel nézve nagyon is igényes üzletek, éttermek sorakoznak – lényegében az egész ország a befejezetlenség, a szükségmegoldások posztszovjet képét nyújtja. De kétségtelenül működik, és élni akar. A főváros hangulatából bőséges ízelítőt kapunk, ha a központból (Köztársaság tér) indulva a 19. száza-

di örmény nyelvújítás vezéralakjáról elnevezett Abovján utcán, majd arról balra fordulva az Északi sugárúton (építés alatt álló sétálóutcán) elsétálunk az operáig. A masszív épület mögött óriási, mesterséges vízeséssel kombinált lépcsőrendszer (benne kortárs művészeti gyűjtemény) vezet a hegyoldalra, ahonnan lenyűgöző kilátás tárul a turisták szeme elé. Lent a város, és a háttérben – közel 60 kilométerre, már Törökországban – az Ararát kettős csúcsa. A magaslaton elterülő Hagtanak parkban két jellegzetes szovjet emlékmű is található, az egyik a második világháborúban elesett örményeknek emléket állító Örményország Anya szobra (körülötte haditechnikai parkkal), a másik pedig a szovjet köztársasági lét fél évszázados évfordulójára épült anno.

Jereván érdekes ugyan, de az ország talán legnagyobb idegenforgalmi potenciálja a ritkán lakott vidéken rejlik. Az önálló örmény apostoli egyház kolostorai a legkedveltebb turisztikai célpontok itt. Bár a fővárostól nyugatra fekvő Ecsmiadzinban található az egyház központja, ha szép környezetben akarjuk megcsodálni ezeket az ősi eredetű építményeket, érdemes jobban eltávolodni Jerevántól. A lezárt török határt jelző senkiföldje mentén, az Araksz

folyó völgyében, egy sziklamagaslaton található Khor-Virap kolostora, ahol az egyházat alapító Megvilágosító Szent Gergely (257–331) a legendárium szerint 12 évig raboskodott egy hat méter mély veremben. Innen kiszabadulva keresztelte meg Nagy (III.) Tridat királyt, aki aztán államvallássá tette a kereszténységet Örményországban.

A fővárostól keletre található Geghard kolostora építészetileg talán a legkülönlegesebb, hiszen a szokásos kőépületek mellett a sziklába is vájtak itt több templomot – egyikük (Avazan) belsejében iható forrás is fakad. A szent lándzsából őriznek itt egy darabot, s az örmény egyház egymást követő vezetőinek, a katolikoszoknak ez a nyári rezidenciája. Az udvaron és a sziklafalakon számtalan khacsarral, azaz vésett keresztrel és díszes ornamentikával ellátott emlékkövel találkozhatunk, mely az örmény művészet egyik legjellegzetesebb produktuma.

Úton Geghardba a kereszténység előtti időkből is kaphatunk ízelítőt: Garniban az I. századból való hellenisztikus templom áll, többször újjáépítve a különböző háborúk és földrengések dacára. Itt is, mint a turisták által látogatott összes látnivalónál, árusok várakoznak a bejárat közelében; befőttektől kezdve a házi sütésű édeskés lepényen keresztül az autentikus ajándéktárgyaktól minden kapható.

Geghardhoz hasonlóan a világörökség része Noravank XIII. századi kolostora is, amelyhez a rendkívül rossz utakon másfél-két óra alatt lehet eljutni Jerevából. Ha az eddigi látnivalók nem nyűgözték le

Szent Szarkisz templom (Fotó: Szabó László)

az embert, ez hatni fog. A havas hegyek előterében álló, enyhén rózsaszínes beütésű, okkersárga kövekből emelt épületek lélegzetelállítóak. *Burtel Orbelján* herceg sírtemplomának második szintjét pedig igazi bátorságpróba meglátogatni: két oldalról rendkívül keskeny, korlát nélküli, meredek lépcsők vezetnek az öt méteres magasságban lévő bejáratához...

S ha az ősi keresztény kultúra felfedezése után könnyedebb levezetésre vágyik az utazó, Örményország bővelkedik – nemzetközileg egyelőre javarészt felfedezetlen – kikapcsolódási és sportolási lehetőségekben. A noravanki kiterő után az M-2-es úton keletre haladva, majd a H-42-esen északkelet felé autózva juthatunk el az ásványvizeről és sakkturnairól ismert Dzsermuk üdülővárosba. A szovjet időkben kiépített településen a fürdőkúrákon (a víz összetételét a Karlovy Vary-ihoz hasonlítják) kívül immár síelni is lehet, hála a nemrégiben megépített svájci felvonónak, és a két, közel másfél kilométeres piros és zöld pályának.

(Magyar Nemzet, 2011. március 28.)

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovac–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fargó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai sétahajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szendrőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecessziós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temesváron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Ferenc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota – Csíky Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagyszalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors története
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tomba

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3. napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használatlaltal)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várlátogatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopakodó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátogatás, Rozgonyiné balladája), panorámut az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovac, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresztelték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégiumi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsúest Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművénel, találkozás az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíky Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használatlaltal)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, pikniket, belépőket, sétahajózást, művészi produkciók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költséggel (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Isten akaratában megnyugodva, fájdalmas szívvel tudatjuk, hogy

Zárug Béla József

váratlanul, rövid, súlyos betegség után, életének 61. évében visszaadta lelkét teremtőjének.

Drága halottunk földi hamvait **2011. április 29-én, pénteken 12 órakor** helyeztük örök nyugalomra a **rákoskeresztúri Új Köztemetőben**. Igen nagyszámú rokon, barát, képviselőtárs, ismerős búcsúztatta el Bélát. A halotti szertartást örmény katolikus liturgia szerint *Dr. Leszkovszky Pál*, volt örmény katolikus adminisztrátor végezte.

A temetés után szíveslátás volt a Zuglói Kisebbségek Házában.

Az engesztelő **szentmise** áldozatot **2011. április 29-én 17 órakor** a Bosnyák téri Páduai Szent Antal plébániatemplomban mutatták be a Mindenhatónak.

A gyászoló család, rokonok, barátok, ismerősök
Áldott emléked örökké élni fog közöttünk!

Örmény-magyar gyermekrovat (50. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az ararai hősök

A Musza Dagh hegyéről megmenekült fiatalok beálltak az angol-francia hadseregbe, és Palesztínába mentek. Az első világháború vége felé a szövetséges csapatok már hat hónapja állomásoztak az Arara hegy lábánál, aminek csúcsát a német és török csapatok megszállták. „El tudjátok foglalni ezt a csúcsot?” – kérdezte Allenby angol generális az örmény katonákat. „Igen” – válaszolták.

Az örmények között voltak olyanok, akik úgy vadásztak, hogy a kést a fogaik közé szorítva kúsztak a vad után. Ezen az éjszakán is így tettek. Felmásztak a fák-

ra és kimásztak ágainak végéig. Innen leugorva megölték az őroket és elfoglalták a német ágyúkat. A franciák és az angolok megnyerték a csatát, a német-török csapatok pedig Aleppóig futottak. Az örmények közül csak néhány ember esett el. Temetésükön a francia generális megígérte, hogy támogatja az örmények függetlenségét: „Megharcoltátok véretekkel a függetlenséget” – mondta, de ez csak ígéret maradt.

Kérdés:

Hogyan győzték le a franciák és az angolok a német-török csapatot az első világháború idején?

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy drága édesapánk, nagyapánk, dédapánk, apósom és rokonunk

Dr. Opra Vilmos

vezető jogtanácsos, 99 éves korában 2011. április 25-én visszaadta lelkét a teremtőjének.

Temetése 2011. május 2-án 15 órakor volt a győri Szentlélek templom altemplomában gyászmisével egybekötve.

Gyászoló család

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Meghívó

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretettel vár mindenkit az Örmény Katolikus Templomba (1011 Budapest, Orlay u. 6.)

2011. június 5. (vasárnap) du. a szentmise után kb. **17,30 órakor** kezdődő

Faberné Papp Erika

„Égi Édesanyánk könnyei – Tizenkét könnyező Máriakép a Kárpát-medencében”

(Romanika Kiadó 2008)

c. könyv bemutatójára, *Horváth Zoltán György* diaelőadásával egybekötve.

A könyvbemutatóra hazalátogató, 62 éve Amerikában élő Faberné Papp Erika szerző az erzsébetvárosi Papp család leszármazottja, az Örmény Katolikus Templomunk adományozója.

Felkérjük mindazokat, akik rokonságban vannak a néhai Dr. Papp Antal pénzügyi államtitkár (Budapest) nagypapa családjával, tisztelje meg részvételével a rendezvényt. Szeretettel várunk mindenkit!

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Koloszvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.